

**«БУЛАГ» -
АЖАМИДАРАЛАЙ
ЭХИН**

9 Н.

**ЧИМИТ
ЦЫДЕНДАМБАЕВАЙ
95 ЖЭЛЭЙ
ОЙН БАЯР**

16 Н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оной
августын 1
Четверг

№ 30 (21929)
(844)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад Үнэн

Намжилма БАЛЪЖИНИМАЕВАГАЙ фото-зураг

МОНГОЛОЙ ДОРНОД аймагай буряадуудай «БАГА АЛТАРГАНА»

наадан

8 Н.

Уважаемые читатели!
Продолжается подписка на наши
издания на II полугодие 2013 г.

Наименование издания	Периодичность	Условия	Подписная цена
Газета «Бурятия» Индекс – 50908 с приложением. «Бурятия-7»	вт., ср., чт., пт	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	824,64 руб. 400 руб. 450 руб.
Газета «Буряад үнэн» Индекс - 50901	четверг	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	386,22 руб. 265 руб. 275 руб.
Газета «Спорт - Тамир» Индекс – 31113	среда	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	226,50 руб. 220 руб. 250 руб.
Журнал для детей «Одон» Индекс – 73879	ежемесячно	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	271,92 руб. 270 руб. 270 руб.
Журнал «Байкал» Индекс - 78408	1 раз в 2 месяца	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	503,61 руб. 420 руб. 420 руб.
Журнал «Байгал» Индекс - 78407	1 раз в 2 месяца	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	503,61 руб. 420 руб. 420 руб.

“АМАР МЭНДЭ, ЫРГУУЛИ!”

Хүшэр ороһон хургуулида хэ зорилготойгоор жэл бүхэндэ үнгэргэгдэдэг нигүүлэхсы сэдхэлэй

хэмжээн Улаан-Үдэ хотодо эхилбэ. Предприятинууд, эмхинүүд, эмхи зургаанууд, мүн эрхэтэдшье үхибүүдтэ туһа хүргэхэ аргатай. Хо-

тын ажаһуугшад, илан-гаяа предприятинуудай хүтэлбэрлэгшэд энэ хэмжээндэ эдэбхитэйгээр хабаадаха байха гэжэ найданабди. Хубсаһа хунар, гутал,

хургуулин хэрэгсэлнүүдые тушааха газарнууд: **Советскэ районой захиргаанай 18 “а” кабинет, телефониинь - 21-61-03; Октябрьска районой за-**

хиргаанай 23-дахи кабинет, телефониинь – 43-70-93; Железнодорожно районой захиргаанай 5-дахи кабинет, телефониинь – 44-09-22.

Улаан-Үдэ хото: хүгжэлтын шата

“2013 ОНОЙ ЭРХИМ МАСТЕР” КОНКУРСЫН ИЛАГШАД ЭЛИРҮҮЛЭГДЭЭ

Улаан-Үдэ хотын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй дунда наймадахия үнгэргэгдэһэн тус конкурсын илагшад шагнагдаба. Мүнөө жэл 48 хүн, тэрэ тоодо Буряадай индустриальна техникумэй оюутад хабаадажа, өөр өөрынгөө мэргэжэлээр мұрысөө юм.

Шангуудые барюулалгын баяр ёһололдо Улаан-Үдэ хотын мэр **Александр Голков** болон хотын захиргаанай хүтэлбэрлэгшэ **Евгений Пронькинов** хабаадаа.

“Мүнөө сагта хүдэлмэришэд хэрэгтэй боложо байна. Энэнь ехэ һайн. Хэрбээ анхан залуушуул заводуудта хүдэлхэ дурагүй һаа, мүнөө байдал хубилжа эхилэнхэй”, - гэжэ Александр Голков онслоо. Евгений Пронькинов амаршалгын үгэ хэлэхэдээ, хотын захиргаанай үүсхэн конкурс дэмжэһэн предприятинуудай хүтэлбэрлэгшэдтэ ехэ баярые хүргөө.

“2013 оной эрхим мастер” конкурсые Улаан-Үдэ хотын захиргаанай Промышленностиин, эд хэрэглэгшэдэй дэлгүүрэй болон аяншалгын хороон Буряадай промышленнигуудай болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбоонтой суг хамта, республикын профсоюзудай эмхинүүдэй нэгэдэлэй дэмжэлгээр үнгэргэдэг юм. Тиэхэдэ хотымнай предприятинууд - “Улаан-Үдэ приборнуудые бүтээлгын үйлэдбэрийн нэгэдэл” ОАО, “Улаан-Үдэстальмост” ЗАО, ЛВРЗ, “Улаан-Үдэ авиационно завод” ОАО, “Энерготехномаш” ЗАО, “Аэротех” предприятия” ООО, мүн нурулсалай эмхинүүд - БРИТ ВСГУТУ хоёр суг эмхидхэгшэд болоно. Юуб гэбэл, олон

ондоо шэглэлтэй тус конкурс тэдэнэй талмайнууд дээрэ үнгэргэгдэдэг байна.

Улаан-Үдэ авиационно заводой хүтэлбэрлэхы даргын орлогшо Роман Холостов конкурсантнуудые шагнахадаа, хотымнай промышленна предприятинуудай арга шадал үндэрөөр сэгнээ. “Һая би Владивосток ошоод ерэхэдээ, оройдоол табан үдэрэй туршада ябахандаа, манай Прибор бүтээлгын нэгэдэлэй приборнуудаар тодхогдоһон вертолётдоор ниидэжэ, ЛВРЗ-дэ заһабарилгадан вагонуудтай поезддоор ябажа, Улаан-Үдэстальмостын хабаадалгатайгаар бүтээгдэһэн хүүргэнүүд дээгүүр гүйлгэжэ үрдээб. Иихэдээ таанадайманай гараар хэгдэһэн бүтээлнүүд ханашье байна гэшэ”, - гэжэ дүүрэн омогорхолтойгоор хэлээ.

Токарьнуудай мұрысөө эмхидхэһэн Улаан-Үдэ прибор бүтээлгын нэгэдэлэй генеральна дарга Сергей Солянигай онсолһоор, жэлһээ жэлдэ конкурсын хэмжээн дээшлэхэһээ гадна залуушуул олоор хабаададаг боложо, үнинэй хүдэлдэг дүй дүршэлтэй мастернуудые хүсэжэ эхилэнхэй.

Конкурсын дүнгүүдтэй танилсая. Эрхим гагнууршан (электросварщик) – ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн **Александр Базаров**. Тэрэ нёдондоной мұрысөөндэ илажа, Россиин хэмжээнэй конкурсно республикаа амжалтатай түлөөлөө һэн гэжэ һануулая. 2-дохи һуури Авиааводой **Юрий Фомицкий**, 3-дахи һуури баһал энэ заводой **Сергей Викуленко** эзэлээ.

Эрхим токарь - Авиааводой **Максим Избродин**. Шангай һууринууд Авиааводой **Евгений Ситников** болон Улаан-Үдэ прибор бүтээлгын нэгэдэлэй түлөөлэгшэ **Дмитрий Сус-**

Эрхим гагнууршан Александр Базаров

лопаровта хүртөө.

Эрхим фрезеровщик – **Алексей Адушев** (Улаан-Үдэ прибор бүтээлгын нэгэдэл). **Алексей Конов** (авиаавод) 2-дохи һуури, **Александр Вечтомов** (ЛВРЗ) 3-дахи һуури эзэлээ.

Эрхим түмэршэ дархан (слесаль-инструментальщик) – **Николай Нелюбин** (ЛВРЗ). Шангай һууринууд **Александр Тихоновтэ** (ЛВРЗ) болон **Юрий Намсараевта** (У-УППО) хүртөө.

“Эрхим инженернэ проект” гэнэн мұрысөөндэ 6 команда хабаадаа юм. Тиин Улаан-Үдэ прибор бүтээлгын үйлэдбэрийн нэгэдэлэй түлөөлэгшэд

Евгений Дондуков болон **Анатолий Жарников** илалта туйлаа. Авиационно заводой команда – **Алексей Ушаков** болон **Василий Баторов** – 2-дохи һуури, харин “Аэротех” предприятия” ООО-гой **Виктор Степанов** болон **Артемий Михайленко** гэгшэд 3-дахи һуури эзэлээ.

Шангай һуури эзэлэгшэдтэ дипломууд болон үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа: илагшадта планшетнэ компьютер, 2-дохи һуури эзэлэгшэдтэ смартфон, 3-дахи һуурида хүртэгшэдтэ мультиварка. Бусад хабаадагшадта урмашуулгын болон тусхай шангууд барюулагдаа.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

Хүдөө ажахы һэргээлгэ

ХАЛЬМАГ ҮХЭРНҮҮД - БУРЯАД ОРОНДО

Хальмаг оронһоо 624 толгой залуу эбэртэ мал Буряад Хорон руу асарагдаа. Хальмаг үхэрэй үүлтэртэ мал Загарайн ба Хяагтын аймагуудай ажахынуудта үсхэбэрлэгдэхэ юм.

Манай республика дотор мяханай үйлэдбэридэ ехэ анхарал хандуулагдана. Республикын хоёр миллион гектар бэлшээрин талмай дээрэ мал үйлэдбэри хүгжөөхэ арга бии. Мүнөөдэрэй тоогоор республикын 10 ажахынуудта хальмаг үүлтэрэй мал үсхэбэрлэгдэдэг. Бүхыдөө 11 мянга 200 толгой бодо мал, тэдэнэй 4 мянга 600-иинь эмэ мал гэжэ тоологдоно.

Хальмаг үүлтэрэй бодо мал манай республикын шэрүүн уларилда таарадаг. Жэлэй дүрбэн сагта бэлшээрэд гарадаг һайн шанартай юм. Энэ үүлтэртэ мал манай Буряад орон дотор үнгэрһэн зуун жэлэй 50-яад онуудһаа үсхэбэрлэгдэдэг. Яруунын, Баунтын, Зэдын, Захааминай, Бэшүүрэй аймагуудта энэ үүлтэртэ мал олоор тэжээгдэдэг.

Цырегма САМПИЛОВА.

УЛААН-ҮДЫН 2-ДОХИ ТЭЦ ШЭНЭЛЭГДЭХЭ

Россиин Президентын Сибириин округ доторхи бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ В.Толоконский Байгал шадархи дэбисхэр дээрэ инвестиционно проектнүүдые бэлүүлхэ талаар Координационн Сөведэй зүблөөнэй түгэсхэлдэ Улаан-Үдэдэ һаяын сагта 2-дохи ТЭЦ бариха тухай мэдүүлһэн байна. Буряад Республикын Толгойлогшо Вячеслав Наговицын элшэ хүсэнэй нөөсэ республика дотор оройдоол 2018 он болотор хүрэхэ тухай мэдүүлээ һэн. Харин Виктор Толоконскийн хэлэһээр, хүршэ регионуудтал адли манай республика дотор энэ асуудал шиидхэмээр.

- Гусиноозерскын ГРЭС-тэ шэнэ элшэн нөөсэлэгдэжэ, сентябрь нараһаа ашаглагдаха. Мүн Забайкалийн хи-заарай Харануурай ГРЭС дүтэ ха юм. Мүнөө бидэ Зүүн Сибириин асари томо гидроэлектростанцинуудай элшэ хүсэ гаргажа, Сибириин ба Алас Дурнын элшэ хүсэнэй бүридхэл нэгдүүлхэ онсо программа аша-глагдана. Эндэ хэрэглэгдэдэггүй элшэ хүсэн бии. Мүн Саяно-Шушенска ГЭС баһал хүсэ ехэтэй. Генерационно элшэ хүсэ хэрэглэжэ, шэнэ электро-дамжуулгын утаһа барибал, энергоблок бүтээхэһээ хямда болохо гэжэ экспертүүд тэмдэглэдэг, гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Виктор Толоконский Буряад орон дотор өөһэдын электрогенераци байгуулха һанамжа оруулһан республикын засаг түрын түлөөлэгшэтэй энэ асуудалаар

хөөрөлдэхэ аргатай байһанаа мэдүүлбэ. Гэхэтэй хамта, 2-дохи ТЭЦ-тэ элшэ хүсэ ехээр үйлэдбэрилөө һаа, Буряад Республикын ниислэл хото дулаагаар хүсэд хангагдаха болоно гэжэ мэдэрбэ.

Цырегма САМПИЛОВА.

ХҮҮГЭДЭЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА ТҮЛЭГ ДУНДАА

Байгша 2013 оной зунай амаралтын хаһада республикын 93 мянга 929 үхибүүд элүүржүүлэгдэхэ түсэбтэй. Тэдэнэй 12 мянга 159-иинь хүдөөгэй лагерьнуудта амаруулагдаха. Майхануудые татаһан лагерьнуудта 2 мянга 670 үхибүүд амарна. Аһан олон үхибүүд нургуулин дэргэдэхи үдэрэй туршада амарха лагерьнуудта амарна. Зунай түрүүшын һарын хугаасада 74 мянган үхибүүд амараа. Харин ажал хэжэ амардаг лагерьнуудта оройдоол 600 үхибүүд ошоһон байна. Гэхэтэй хамта нургуулин дэргэдэхи лагерьнууд үхибүүдые зунай сагта элүүржүүлнэ бэшэ, харин сүлөө сагыень һамааруулгын үйлэ дүүргэнэ гэжэ мэдээжэ. Зунай сагта үхибүүд сэбэр агарта сэнгэхэ, үһанда тамарха, хүдөө гарахадаа, ёһотойл элүүржүүлэгдэнэ ха юм.

Республикаһаа гадуур газарнуудта 2 мянган үхибүүд эльгээгдэжэ амаруулагдана. Хара далайн, Азовско, Каспиин ба Балтиин далайн эрьедэ 1 мянган үхибүүд амарба. Үшөө мянган үхибүүд хари гүрэн руу амархаяа ошоһон байна.

БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГТА ХАСАГУУДАЙ ФЕСТИВАЛЬ ҮНГЭРӨӨ

Жэл бүри үнгэргэгдэдэг аймагуудһаа хасагуудай заншалта болоһон бүлгэмүүд ерэжэ хабаа-энэ фестивалда Буряад Республикын 17 даа. Мүн Забайкалин хизаа-

рай Үлеэтэ нютагһаа болон Эрхүүгэй областиин Харлампьевска станицаһаа хасагууд юрэ айлшаар бэшэ, харин зэргэ хабаадалсаа.

Мүнөө жэл үнгэргэгдэн хасагуудай соёлой фестиваль "Нэгэдэл" гэнэн уряа доро эмхидхээ. Юуб гэхэдэ, хасагууд гэшэ элдэб яһатаниие нэгдүүлһэн бүлэг гэшэ. Манай республикада ород, буряад яһатан хасагууд боложо, Росси гүрэнэй хилэ хамгаалгада үнэн сэхэ алба хаадаг байгаа. Фестивалда үндэр һаһатайшуул ба багахан үхибүүд гээд булта эдэбхитэй хабаадаа.

Зураг дээрэ: Кабанскын аймагай Сэлэнгын хасагуудай эдир халаан.

ПРИБАЙКАЛИИН ҮНДЭН ПАРКЫН АЖАЯБУУЛГА СЭГНЭГДЭХЭ

Прибайкальска аймагта ажаһуугшад ба аяншалагшад эндэхи байгаали хамгаалгын үндэн паркын ажаябуулгада сэгнэлтэ үгэхэ аргатай. Тэдэндэ 15 асуудалнууд табигдана. Тэдэ асуудалнуудта хэдэн жэшээтэ харюунууд үгтэхэ. Энэ парк хадаа Байгал далайн баруун эрьеин шадархи байгаали, элдэб янзын ургамал ба амитадые хамгаалгын үүргэ бэелүүлдэг. Тэрэнэй хүгжэлтэ хадаа ажаһуугшадтай болон амархаяа ерэн аяншалагшадтай анхаралтай, харюусалгатай хандасаһаа дулдыдана. Тиимэһээ манай ажаябуулга тухай тэдэнэй сэгнэлтэ бидэндэ хэрэгтэй гэжэ Прибайкалин үндэн паркын хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлбэ. Энэ хэгдэн шэнжэлэлгын дүнгүүд паркын сайт дээрэ хэблэгдэхэ.

ДЭЭДЭ ОНГОСТОЙН ХҮҮГЭДЭЙ ЛАГЕРЬТА ИНКЛЮЗИВНЭ ХАҺА НЭЭГДЭБЭ

Августын 1-һээ энэ хаһада 70 үхибүүд хабаадуулагдаха. Эдэ хадаа соёл искусствын хүүгэдэй нургуулинууд, социальна талаар хамгаалагдаагүй гэр бүлын үхибүүд болон 4-дэхи нургуулин хурагшад. Эрэмдэг ба элүүр үхибүүдые нэгдүүлэн нургаха аргаар ажал 4-дэхи нургуулида ябуулагдадаг. Эрэмдэг үхибүүд бусад үхибүүдтэй суг хамта ажаһууха, харилсаха хэрэгтэ туһалха онсо "һайн хэрэгэй хэшээлнүүд" программаар ажал энэ лагерьна хаһада ябуулагдаха. Эрэмдэг үхибүүдэй ажабайдал тухай кинофильмүүд харуулагдаха. Мүн хүн зоние хүтэлбэрилжэ нургаха. Элдэб тренинг, мастер-классуудта үбшэн, элүүр үхибүүдые адлихан зохёохы ажалда нургаха. Зүжэг зохёохо, фото-зурагуудые буулгажа нургаха. Лагерьна хаһын түгэхэлдэ бэлдэгдэн зүжэг ба фотовыставка харуулагдаха.

Июлиин 31-дэ «Понимание инвалидности. Включение детей в летний оздоровительный отдых» гэнэн лекци хүмүүжэлэгшэдтэ, вожатанарта ба энэ лагерьта ажалладаг зондо эмхидхэгдээ.

«Дети Бурятии за инклюзию!» гэнэн проектын шугамаар "Хаалтагүй нийгэм" гэнэн региональна ниитэ жасынхид энэ ажал эрхилнэ.

Хүдөө нууринуудаа нэргэн хүгжөө

ТАШАЛАНДА БОЛОҮОН ЗУНАЙ ҺАЙНДЭР

"Верхнеилькинское" гэнэн хүдөөгэй байгуулалта Ташалан, Мухар-Тала, Нарин, Тарбагатай, Хара-Хүтэл гэжэ табан нютагһаа бүридэдэг. Эдэ нуурин жэл бүри зунай хаһада соёлой ба тамирай наада эмхидхэдэг заншалтай юм. Энэ жэлэй һайндэр Бурядай элитэ уран зохёолшон Чимит Цыдендамбаевай түрэхөөр 95 жэлэй ойн баярта зорюулагдаа. Энэ нютагай захиргаанай толгойлогшо Андрей Спиринэй хэлэхээр, мүнөө Тарбагатайда оройдоол 5 гэр бүлэ ажаһуудаг, паспорттын бүридэлөөр 37 хүн ажаһуудаг гэжэ тэмдэглээтэй.

Манай хүдөө нютагта ажаһуугшад мал үсхэбэрилдэг юм. Дэбисхэр дээрэмнай 2 СПК, 32 таряашанай-фермерскэ ажаһуунууд бии. Нютагтамнай аяар 19 үмсын модоной пилорама ажалладаг. Хабарай тарилгын һүүлээр зунай һайндэр үнгэргэдэг аад, мүнөө жэл нэгэ бага оройтообди, - гэжэ "Верхнеилькинское" гэнэн хүдөөгэй байгуулалтын толгойлогшо хөөрбэ.

Зунай наадандан айлшаар Загарайн аймагай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Надежда Блиновская, Арадай Хуралы Социальна политикын комитедэй түрүүлэгшэ Александр Стопичев болон соёлой ба

уран зохёолой талаар ажаһуулагдаа ерэн байна. Загарайн аймагайхид айлшадтаа болон нютагаархиндаа уран һайханай концерт-наада дэлгэбэ.

Ташаланай хүүгэд нургуулингаа музейн үзэмжтэй ерэгшэдые танилсуулба. "Загарайн алдар солото хүбүүд" гэнэн литературна ехэ карта дэлгэгдээ. Энэ нютагай урдаа хараха хүбүүдые Цанидхамба лама Агван Доржиев оройлно. Уран зохёолшодой тоодо Цырен Шагжин, Чимит Цыдендамбаев, Цыден Галсанов, Дамба Жалсараев, Данзан Дагбаев, Владимир Митыпов гээд нэрлэмээр.

Ташаланай хурагша Владлена Семеновна табан жэлэй туршада Чимит Цыдендамбаевай зохёохы замай шэнжэлэлгэ хэдэгбди гэжэ мэдүүлбэ.

Буряад литература ехэ баян, элбэг юм. Теэд нургуулида буряад литература хусэд үзэгдэдэггүй. Тиимэһэн тула шэнжэлэлгын ажал хэхэдэ, ехэ һонирхолтой байдаг, - гэжэ Владлена хөөрбэ.

Буряад үндэнэн литературын хүгжэлтэдэ Чимит Цыдендамбаевай нүлөөн тухай элидхэл нургуулин үхибүүд бэлдэжэ, Эдын аймагай Петропавловка тосхондо нёдондо үнгэрһэн нургуулин музейнүүдэй республикын фестивалда хабаадаһан байна. Тус фестивалы Бурядай түрүүшын эрдэмтэн Доржо Банзаровай түрэхөөр

190 жэлэйн ойн баярта зорюулагдаһан байгаа. Европын шэглэлэй эгээл түрүүшын буряад эрдэмтэнэй түрэнэн нютаг Үшөөтэдэ дурасхаалай хүшөө нээлгэнэй үедэ Чимит Цыдендамбаевай зохёохы замай шэнжэлэлэй, тэрэнэй бэшэһэн уран зохёолнуудые бүридхэнэн уран зохёолой үзэмжэ дэлгэжэ, шалгарһан байха юм. Чимит Цыдендамбаев хадаа Доржо Банзаров тухай бэшэһэн "Банзарай хүбүүн Доржо", "Банзаровай лагван", "Түрэл нютагһаа холо" гэнэн романуудые бэшэһэн гэжэ мэдээжэ.

Загарайн аймагай захиргаанай толгойлогшо Надежда

Блиновская энэ хэмжээ ябуулгын шухала удха шанар тэмдэглээ.

Энэ мүнөө үеын эдир залуушуулда тон шухала. Алдар солотоной үльгэр жэшээ дээрэ тэдэниие хүмүүжүүлгэ, Эхэ орондоо дурлал, энхэргы хандалга хүмүүжүүлхэ шухала ха юм, - гэжэ Надежда Георгиевна онсолбо.

Уран зохёолшон Чимит Цыдендамбаевай зохёохы замайн ойн баяр тэрэнэй түрэнэн нуурин Тарбагатайда эндэ һаяшаг үнгэрһэн юм. Аймагай толгойлогшын хэлэхээр, уран зохёолшын 100 жэлэйн ойн баярта дашарамдуулагдаһан үргэн

дэлисэтэй хэмжээ ябуулга аймаг дотор эмхидхэгдэхэ. Хэрбээ уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай нэрэ Ташаланай дунда нургуулида олгуулха талаар һанамжа арад зоной оруулбал, аймагай захиргаан дэмжэхэ байһанаа мэдүүлбэ.

Элитэ уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай 95 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан хэмжээ ябуулга тухай 16-дахи нуурта уншахыетнай дурдханабди.

Тус хуудаһа Цырегма САМПИЛОВА бэлдэбэ.

Авторай фото-зурагууд.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2013 оной июлийн 29 - августын 2

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШИН УЯЛГАНУУДЫЕ ДҮҮРГЭГШЭ В.Г.ТАРХОВАЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД
29.07 10.00 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАТ
Буряад Республикын Арадай Хуралдай Бюджетдэй, налогуудай болон сан жасын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.Э.Доржиев)
"Россиин Федерациин налогууд болон татабари түлбэринүүд тухай хууляар Россиин Федерациин субъектүүдэд мэдэлдэ оруулагданан Буряад Республикада налог татабари гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
30.07 10.00 каб.231

Буряад Республикын Арадай Хуралдай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон
(түрүүлэгшэнь А.С.Скоцырская)
"Россиин Федерациин зарим хуули

ёһоной актнуудта хубилалтануудые оруулха тухай" 303825-6 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай (Россиин Федерациин субъектүүдэд гүрэнэй засагай түлөөлэлгэтэ зургаануудта депутатуудай мандадуудай хубаарил тухай
29.07 10.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралдай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)
"Россиин Федерациин Захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай кодексын 7.17 статьяда хубилалтануудые оруулха тухай" федеральна хуулийн түлэбэ Россиин Федерациин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмэдэ оруулха талаар Владимирска областиин Хуули гаргалгын Суглаанай үүсхэл тухай
30.07 10.00 каб.119
"Ветеринари тухай" Россиин Федерациин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" 294038-6 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай (Россиин Федерациин дэбисхэр дээрэ зоной ябалгы хизаарлаһан хэмжээнүүдэ (карантин) тогтоохо тухай шиидхэбэри абаха гурим хубилгаха талаар)
31.07 10.00 каб.119

Карели Республикын Хуули гаргалгын Суглаанай Россиин Федерациин хүдөө ажахын министр Н.В.Федоровто зүгы үсхэбэрилгэ эрхилэлгын дүримүүдэ тогтоодог хуули ёһоной актнуудые хубилгаха асуудалаар хандалга тухай
01.08 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралдай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэ яһатануудай асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мургэлэй нэгдэлнүүдэй талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)
"Буряад Республикада социальна шэглэлтэй коммерческэ бэшэ эмхинүүдэ гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
30.07 14.00 каб.208
"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ ажаһуудаг Россиин Федерациин үндэһэн бага арадуудые гүрэнэй талаһаа дэмжэлгын хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай
01.08 14.00 каб.208
"Гүрэнэй залуушуулай политика тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай
02.08 14.00 каб.208

Буряад Республикын Арадай Хуралдай Социальна политикын талаар хороон
(түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)
"Судьянарай бүрин этигэмжэнүүдэ бэелүүлдэг Россиин Федерациин эрхэтэдэй пенсионно тэдхэмжэ тухай" 292646-6 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай
29.07 14.30 каб.218
"Россиин Федерацида нуралсал тухай" федеральна хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" 265406-6 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай
29.07 15.00 каб.218
"Россиин Федерациин захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай кодексдо хубилалтануудые оруулха тухай" 294549-6 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай
29.07 15.30 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралдай Экономическа политикын, байгааалин нөөсөнүүдэ ашагалгын болон оршон тойронхые хамгаалгын талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)
Нүүдэл хүдэлмэрийн зүблөөн:
"Зэдын аймагта агнуурийн ажахы хүгжөөхэ тухай"
30 - 31.07 Зэдын аймаг.

БУРЯАД ОРНИИЕ ГАЗААР ХАНГАЛГА – АМИН ШУХАЛА ЗОРИЛГО

Сибирийн федеральна тойрогто Россиин Президентын бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшэ Виктор Толоконский иимэ һанамжаяа мэдүүлээ. Тэрэ июлийн 29-дэ Улаан-Үдэ хотодо Байгалай регионой инвестиционно проектүүдэ бэелүүлгын талаар зохилдуулгын соведэй зүблөө үнгэргөө юм гэжэ һануулая. Буряадай Толгойлогшо Вячеслав Наговицын региониёе газар хангаагүй һаа, саашадаа хүгжэхэнь бэрхэтэй байха гэжэ онсолоо. Виктор Толоконский баһал иимэ һанамжатай.

ҮРИ ШЭРЭТЭЙ ЗОН ХОЛУУР ЗАЙХА ЭРХЭГҮЙ

Буряадай 3 мянга гаран ажаһуугшад гүрэнэй урда ехэ үритэй байһан ушарһаа хари гүрэн руу ошохо эрхэеэ хануулагданхай. Тэдэнэй бултанайн дүн хамтын үри шэрэ 1 миллиардһаа үлүүтэй болоо. Эндэ коммунальна түлбэринүүд, алиментүүд, банкнуудай урьһалам-жанууд болон бусад уялгата түлбэринүүд ороно. Тиин хари гүрэнөөр зайжа шадахаяа болиходоо, 165 хүнийн үриёе түлөө.

БУРЯАДА ЭРХИМ ЭДЕЭ ХООЛОЙ ЗҮЙЛНҮҮДЫЕ ШЭЛЭХЭ

Республикын Хүдөө ажахын министерство "Байгалай шанар. Эрхим эдеэ хоолой зүйл" гэнэн республиканска конкурс соносхоо. Хабаадалга тухай мэдүүлгэнүүд августын 15 болотор тушаагдаха ёһотой. Энэ хэмжээ ябуулгада агропромышленна комплексын бүхэ эмхинүүд хабаадаха аргатай. Конкурсын зорилго - Буряадай үйлдбэрилэгшэдэй бүтээлнүүдэ зондо мэдээжэ болгохо, мүн нютагай эд хэрэглэгшэдэй дэлгүүртэ элбэгжүүлхэ.

РЕСПУБЛИКЫН ЁУРАГШАД ХАРИ ГҮРЭНҮҮДЭЙ САСУУТАНАА АЙЛШАЛУУЛАА

Июлийн 29-дэ Максимихада "Азиин хүүгэд" гэнэн уласхоорондын фестиваль нээгдээ. Буряадай нурагшадта Япон, Урда Солонгос, Монгол болон Хитад гүрэнүүдһээ сасуутаниин айлшаар ерээ. Тэдэ байгааали хамгаалгын хэмжээнүүдтэ, мурьсөөнүүдтэ, элдэб янзын конкурснуудта хабаадаа. Тиихэдэ үндэһэн наадануудта бэе бэе танилсуулаа, бэе бэеингэе дуунуудые сээжэлдээ, мүн арадаингаа эдеэ хоолой зүйлнүүдэ бэлдэжэ, бэе бэе хүндэлөө.

УЛААН-ҮДЭ ДЭЭГҮҮР АЯНШАЛГЫН САМОЛЁДУУД НИИДЭДЭГ БОЛОХОНЬ

"ПАНХ" гэнэн авиакомпани Улаан-Үдэ дээгүүр ниидэхэ самолётто биледүүдэ худалдажа эхилхэнь. Түрүүшын ниидэлгэ Ан-2 болон Cessna самолёдуудаар августын 18-да - Россиин Агаарай хүсэнүүдэй үдэртэ үнгэргэгдэхэ юм. Иимэ хэмжээн нёдондо баһа үнгэргэгдөө һэн гэжэ һануулая. Тиихэдэ Улаан-Үдэ дээрэһэнь хараха дуратай зон ехэ олон байгаа. Тиимэһээ мүнөө жэлдэ биледүүд эртээнһээ худалдагдаха юм. Энэ хэмжээгээр һонирхоһон зон мүнөөдэрһөө эхилжэ, "Байкал" аэропортын кассаһаа биледүүдэ худалдажа абаха аргатай.

НИИСЛЭЛ ХОТЫН ЛАГЕРЬТА ЭРЭМДЭГ БЭЭТЭЙ ХҮҮГЭД САСУУТАНААРАА АМАРХАНЬ

"Дээдэ Онгостой" лагериин захиргаан эрэмдэг бээтэй хүүгэдые элүүр бээтэй сасуутанайн суг байлгажа, бэе бээдэнь дадхааа зорилготой хүдэлмэриёе мүнөөдэрһөө эхилбэ. Иимэ гурбадахи халаанда 70 шахуу хүүгэд хабаадаха. Уран бэлигэй

Тобшо һонинууд

хургуулинуудай шабинар, мүү байдалтай гэр бүлэнүүдэй хүүгэд, мүн тиихэдэ Улаан-Үдэ хотын 4-дэхи хургуулийн - эрэмдэг бээтэй хүүгэдые элүүр бээтэй сасуутанайн суг хургадаг республика доторхи түрүүшын нуралсалай эмхиин – дүрбэн нурагшад амарха.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАҢУУГШАДАЙ БЭЕ ШАЛГАНАЙ ДҮНГҮҮД НАНАА ЗОБООНО

Шалгалтада ороһон хүнүүдэй оройдоол гурбанай нэгэ хубинь элүүр бээтэй гэжэ элирүүлэгдээ. Байгша оной зургаан һарын туршада Буряадай 52,7 мянган ажаһуугшад бэе шалгадаа. Тиин тэдэнэй 3,6 процентнь үбшэн байһанаа мэдээ, харин 59,7 процентнь саашадаа ехэ давлениетэй, холестерин болон сахартай, гадна үлүү тарган болохо аюултай гэжэ тобшологдоо. Шалгалтын дүнгүүдэе бүхыдэнь харабал, 34,8 процент хүн ямаршые үбшэгүй гэжэ бүридхэлдэ абтаа, 24,3 процентнь саашадаа үбдэхэ аюултай гэжэ тоологдоо, мүн 40,9 процентнь үбшэн гэжэ элирүүлэгдээ.

БУРЯАДАЙ ЭДИР НУР ХАРБАГШАД - БҮХЭРОССИЙН СПАРТАКИАДЫН ИЛАГШАД

Июлийн 23-һаа 29 болотор Пензэ хотодо Россиин нурагшад дунда нур харбалгаар Бүхэроссиин спартакиадын түгэсхэлэй шата үнгэрөө. Тиин манай эдир тамиршад үндэр амжалтануудые туйлаа: 1997-1998 онуудта түрэнэн хүүбүүд команда тоосоондо 1-дэхи нуури эзэлээ, басагаднай – 4-дэхи.

Дыжид МАРХАДАЕВА.

АМАРАНГАА БЭЕЭ ЁОРИХОДО, ГОЁ ДАА!

Уржадэр "Энхалук" лагерьта боксоор регион хоорондын мурьсөөн түгэсэбэ. Эндэ Хабаровскын, Эрхүүгэй, Красноярскын, Тындын, Томскын, Шэтын болон Буряад Республикын аймагуудай 100 гаран тамиршад хабаадаһан байна.

Бүхы тамиршад тус мурьсөөндэ хабаадахын урда энэ лагерьта амаржа, хорилго хэһэн байна. Булта айлшадта Байгал далайн эрьедэ амаралга ехэ найшаагдаа.

Хабаровск хотын хоригшо, уласхоорондын классай мастер Анатолий Лебедевэй хэлэһээр, Байгал шадарай газарта агар арюун сэбэр. "Улаан-Үдэдэ болоһон мурьсөөнэй һүүлдэ бидэ иишээ ерээбди. Манай дүрбэн шаби угаа баярлажа байна. Түрэл Хабаровскдаа манай тамиршад аяма халуунда табаншье километр гүйжэ шадахагүй байгаа. Харин эндэ арба гаран километр мэдэнгүй гүйлдэнэ. Иигэжэ хорилго гараһанай удаа һайн дүнгүүд харуулагдаха бэээ", - гээд **Анатолий Лебедев** хэлэнэ.

- Манай шабинар мэдээжэ тамиршад болоошьегүй наа, энэ амарһанаа удаан һанажа ябаха. Мурьсөөнүүдтэ ошохоодоо, бэе бээтээ нүхэсэжэ ябаха, - гэжэ Эрхүүгэй можын Железногорск-Илимский хотын хоригшо, СССР-эй спортын мастер **Василий Колодезников** һанамжална.

Лагериин хоёрдохи халаанда боксоор бээе хоридог хүбүүд, басагадтай Кубаһаа ерэхэн Мишель Лэнс хүдэлөө. Тэрэнэй

хэһэн хорилгонууд үхибүүдтэ аргагүй найшаагдаа.

Үдэр бүри хүүгэдтэ ондо ондоо регионуудай тренернүүд дүй дүршэлөөрөө хубаалдаһан байна.

Хабаровск хотын боксер **Саид Абдулазизов** һайнаар амарһанаа хубаалдана: "Буряад зон хүндэмүүшэ байна. Эндэ бүхэлээр болон бууза эдижэ һурааб. Танай мяхан угаа амта-тай, эдижэл байхаар».

Борис БАЛДАНОВ.
Авторай фото-зургаууд.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ХУРАЛДААН-ТҮНХЭНДЭ

Регион хоорондын залуушуулай фестиваль мүнөөдэр Түнхэнэй аймагта эхилхэнь.

"Ерээдүй- манай гарта!" гэхэн залуушуулай хэмжээ ябуулга хэдэн жэл соо манай республикада эмхидхэгдэжэ, Россиин олон регионуудай залуу хүрэгые суглуулна гэшэ. Урда жэлнүүдтэ энэ наадан Загарайн, Яруунын болон бусад аймагуудта болоһон түүхэтэй. Харин 2013

ондо залуушуул Түнхэнэй аймагай эгээл заха холын Хойтогол нууринай Хуурай һээр гэхэн газарта болохонь. Эндэ Москвагай, Томскын, Красноярскын, Эрхүүгэй, Шэтын, Саха-Яхадай болон олон тоото Россиин газар дайдын 16-35 наһатайшуул ерээ. Республикымнай бүхы аймагууд өөһэдынгөө түлөөлгөшэды тус хуралдаанда эльгээгээ.

Борис БАЛДАНОВ.

Менеджернүүдэй форум

АЙРАГ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЫЕ ҮРГЭНӨӨР ЭМХИДХЭЭ

Имэ урятайгаар Загарайн аймагай хубин ажакы хүтэлбэрилэгшэ Виктор Савельев Байгалай форумой уедэ Россиин менеджернүүдтэ хандаа. Буряадта 10-дахи удаагаа зарлагдаһан Байгалай форумдо Новосибирскын, Красноярскын, Омскын, Томскын болон Шэтын менеджернүүд хабаадаа.

Загарайн фермерэй һанамжаар, хүнэй бэе махабадта айрагай һайн аша нүлөө тусгаар ехэ. Эгээл тиимэһээ Россиин ажаһуугшад айрагаар бээе эмшэлхээ Монгол руу зорин ошоно. Харин Буряадта айраг үйлэдбэрилгые үргэнөөр эмхидхэхэ гээбэл, бүхыдөө 12 миллион түхэриг хэрэгтэй гээд, Загарайн фермер тоолонхой. Энэниие эрхилэлгэдэ хэрэгтэй мүнгэн болон тааруу оршонһоо гадуур республикада кластер (компанинуудай нэгэдэл) бүридүүлхэ шухала гээд, Россиин менеджернүүд тэмдэглэбэ. Жэшэнь, Новосибирскын түлөөлэгшэ Сергей Чесноковой һанамжаар, кластерай бүридэлдэ бага болон дунда зэргын олзын хэрэг түргэн

болзорто «хүл дээрээ гараха» аргатай. Юундэб гэхэдэ, кластер дотор байгууланууд бэе бээдээ туһатайгаар ажалаа ябуулна. Кластерые түрүүлхэн мантан томо завод бусад бага байгуулануудай бүтээл худалдан абана. Гадна алибаа проект кластерай ашаар гүйсэдхэхэдэ бүтэсэтэй. Юундэб гэхэдэ, инвестицидэ хүртэхэ бүхы арга боломжотой.

Буряадта һүүлэй хоёр жэлэй турша соо инвестициин хэмжээн 47 процентээр дээшлээ. Олзын хэрэг эрхилэгшэд байгааилин

малтамалнуудые ашаглалгада, хүдөө ажакы, аяншалга болон бусад халбаринуудые һэргээн хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадажа эхилээ. Буряадай эконо-мико хүгжөөлгын министр Владимир Смолиной хэлэһээр, олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ гүрэн туһаламжа үзүүлһээр. Гэбэ-шье 2008 ондо байгуулагдаһан «Буряадай менеджернүүдэй холбоон» бага болон дунда хэмжээнэй олзын хэрэг мүн баһа дэмжэһээр.

- Холбооны бүридэлдэ мүнөө дээрээ 316 менеджер тоологдо-

но. Тэдэнэй 60-ниинь Германида мэргэжэлээ дээшлүүлээ, - гээд, Буряадай менеджернүүдэй холбооние ударидагша, «Жираф» компаниин эзэн Валентина Намсараева дуулгаба.

Германиин гайхамшагта байгуулануудтай танилсахаяа һанабал, GIZ гэжэ программада хабаадажа болоно гээд, Москваһаа бууһан айлшан, GIZ проектын координатор Татьяна Пивоварова мэдүүлбэ. Мүнөө дээрээ тус проектын ашаар Россиин аяар 5 мянган менеджер Германи ошожо, тэндэхи

байгуулануудай ажал хэрэгтэй танилсаад ерээ. Германиин Правительство тус программын үндэрөөр сэгнэдэг, уласхоорондын холбоотой ажал эрхилгэдэ аша туһа ехэтэй гэжэ бодомжолдог тула тус программа 2015 он хүрэтэр үргэлжэлүүлхэ хүсэлтэй.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

ДМИТРИЙ ЖИМБУЕВАЙ
ФОТО-ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Байгалай менеджернүүдэй форумой» зүблөөнэй уедэ.

Понедельник, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)

14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ВСЕГДА ГОВОРИ «ВСЕГДА»-2»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.45 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «МАРЬИНА РОЩА»
01.35 ВЕСТИ +

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 Х/Ф «КУЛЬТПОХОД В ТЕАТР»
12.50 Д/Ф «ИСТОРИИ ЗАМКОВ И КОРОЛЕЙ. ЗАМКИ ДРАКУЛЫ. ПРАВДА, СОКРЫТАЯ В ЛЕГЕНДАХ»
13.45 СПЕКТАКЛЬ «ВОЙНА И МИР. НАЧАЛО РОМАНА»
16.50 Х/Ф «КАРЛ И БЕРТА»
18.20 Д/Ф «КОПАН. КУЛЬТОВЫЙ ЦЕНТР МАЙЯ»
18.35 С. РАХМАНИНОВ. СИМФОНИЯ №2
19.40 «ПОЛИГЛОТ». «ФРАНЦУЗСКИЙ С НУЛЯ ЗА 16 ЧАСОВ!»
20.45 Д/Ф «ЭПОХА АРКАДИЯ РАЙКИНА»
21.30 «ПОСЛЕ «МОЕЙ ЖИЗНИ В ИСКУССТВЕ». КОНСТАНТИН СТАНИСЛАВСКИЙ»
22.00 Д/С «СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНом»
22.45 Д/С «ЗАПЕЧАТЛЕННОЕ ВРЕМЯ»
23.20 Т/С «ДЖИВС И ВУСТЕР»
00.10 «ТОЛСТЫЕ»
01.00 Д/Ф «ЗАШУМИТ ЛИ КЛЕВЕРНОЕ ПОЛЕ... ЕВГЕНИЙ ЕВТУШЕНКО»
01.40 Д/С «УДИВИТЕЛЬНЫЙ МИР АЛЬБЕРА КАНА»
02.35 Д/Ф «ИЕРОНИМ БОСХ»
02.40 «ACADEMIA»
03.25 ФОРТЕПИАННЫЕ ПЬЕСЫ П. И. ЧАЙКОВСКОГО

ТНТ

07.00 М/Ф «УКРАДЕННОЕ ЛИЦО»
07.30 Х/Ф «ЖУЧОК»
08.50 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «ТРИ ДНЯ НА ПОБЕГ»
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
14.10 «БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ»
14.30 Т/С «САШАТАНЯ»
15.30 Т/С «ИНТЕРНЫ» (16+)
18.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.20 «СПОРТ-ЭКСПРЕСС» (12+)
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
20.00 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
20.30 Т/С «САШАТАНЯ»
21.00 Х/Ф «СОКРОВИЩА О.К.»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
01.00 Х/Ф «ЧУЖИЕ ДЕНЬГИ»

ТИВИКОМ

06.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
09.25 «КАРТИНА НЕДЕЛИ» (16+)
09.35 «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ: ЖЕНСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ» (16+)
10.00 Д/Ф «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ»
11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)

11.05 Т/С «ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ»
12.05 Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05 Х/Ф «ПОЕЗД НА ЮМУ»
15.30 Х/Ф «ОДИН ШАНС ИЗ ТЫСЯЧИ»
17.05 «ВАШЕ ПРАВО» (16+)
17.20 М/Ф
17.35 «УТУМАТА» (12+)
18.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00, 23.30 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» (16+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «ДЕСАНТНЫЙ БАТЯ»
21.00 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
22.00 Т/С «ДЖЕНТЛЬМЕН»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
02.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА» (6+)
07.00 М/С «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» (6+)
07.30 М/С «ЧАРОДЕЙКИ»
08.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
09.00, 13.30, 19.30, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30, 17.30, 18.30, 19.00, 20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
11.00, 17.00, 23.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
14.00, 01.00 Т/С «6 КАДРОВ»
14.20, 15.40 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
20.30 Т/С «КУХНЯ» (16+)
21.00 Х/Ф «БОЙ С ТЕНЬЮ»
00.30 «СВИДАНИЕ СО ВКУСОМ» (+16)
01.45 ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ РАБОТЫ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»
22.25 Т/С «ИКОРНЫЙ БАРОН»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
02.35 Т/С «РАСПЛАТА»
03.35 «ДИКИЙ МИР» (0+)
03.50 Т/С «2, 5 ЧЕЛОВЕКА»
05.05 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ СИНДБАДА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «КАК ОБМАНУЛИ ЛУВР: ОДЕССКАЯ ХИТРОСТЬ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30, 12.35, 13.30, 14.05, 15.15, 16.20, 17.00, 17.50 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ-2»
20.00, 20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30, 22.15, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10 Х/Ф «ВАНЕЧКА»
02.25 Х/Ф «БАЛЛАДА О ДОБЛЕСТНОМ РЫЦАРЕ АЙВЕНГО»
04.20 Х/Ф «ВСЕ РЕШАЕТ МГНОВЕНИЕ»
06.15 ПРОГРЕСС (12+)

Вторник, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.35 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.15 Т/С «ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2»
17.10 «ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.20 Т/С «ТРОЕ В КОМИ»
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СЕРАФИМА ПРЕКРАСНАЯ»
00.30 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТелУ»
01.25 Х/Ф «САЙРУС»
03.10 Х/Ф «БРАТЯ НЬЮТОН»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «ТАЙЗАН»
10.20 «УЛУГУР»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»

14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ВСЕГДА ГОВОРИ «ВСЕГДА»-2»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.45 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «МАРЬИНА РОЩА»
01.35 ВЕСТИ +

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 23.20 Т/С «ДЖИВС И ВУСТЕР»
12.15 Д/С «КУЛЬТУРНЫЙ ОТДЫХ»
12.45, 22.00 Д/С «СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНом»
13.30 СПЕКТАКЛЬ «ТРИПТИХ»
15.40 Д/Ф «ЗНАМЯ И ОРКЕСТР. ВПЕРЕДИ!»
16.10 «НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ»
16.50 Х/Ф «ДЖЕЙН ЭЙР»
18.35 Д. ШОСТАКОВИЧ. СИМФОНИЯ №15
19.25 Д/Ф «ГУИНЕДД. ВАЛЛИЙСКИЕ ЗАМКИ ЭДУАРДА ПЕРВОГО»
19.40 «ПОЛИГЛОТ». «ФРАНЦУЗСКИЙ С НУЛЯ ЗА 16 ЧАСОВ!»
20.45 Д/Ф «ПОВЕЛИТЕЛЬ ГИРОСКОПОВ»
21.30 «ПОСЛЕ «МОЕЙ ЖИЗНИ В ИСКУССТВЕ». КОНСТАНТИН СТАНИСЛАВСКИЙ»
22.45 Д/С «ЗАПЕЧАТЛЕННОЕ ВРЕМЯ»
00.10 «ТОЛСТЫЕ»
01.00 Х/Ф «ЛИССАБОНСКИЕ ТАЙНЫ»
02.50 Д/Ф «ТОМАС АЛВА ЭДИСОН»
02.55 «ACADEMIA»
03.40 К. СЕН-САНС. «МУЗА И ПОЭТ»

ТНТ

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 «ФРИКАЗОИД» (6+). ПОГОДА

07.55 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «СОКРОВИЩА О.К.»
13.30 «УНИВЕР» (16+)
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРОВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.20 «СПОРТ-ЭКСПРЕСС» (12+)
14.30 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
15.00 Т/С «САШАТАНЯ»
15.30 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 М/Ф «НОЧЬ РОЖДЕНИЯ»
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
20.00 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
20.30 Т/С «САШАТАНЯ»
21.00 Х/Ф «ЗОЛОТО ДУРАКОВ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
01.00 Х/Ф «ДВОЙНАЯ ИГРА»

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» (16+)
10.05 Т/С «НЕПРИРУЧЕННЫЕ»
11.05 Т/С «ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ»
12.05 Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05 Х/Ф «ЗАМЫКАЯ КРУГ»

15.25 Х/Ф «ОЖИДАНИЯ ПОЛКОВНИКА ШАЛЫГИНА»
17.05 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
17.30 «ВЕСЕЛЫЕ КАРТИНКИ» (16+)
18.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 Д/Ф «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
20.05 Т/С «ДЕСАНТНЫЙ БАТЯ»
21.00 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
22.00 Т/С «ДЖЕНТЛЬМЕН»
22.55 «АБИТУРИЕНТ» (12+)
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА» (6+)
07.00 М/С «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» (6+)
07.30 М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
08.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
09.00, 13.30, 19.30, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30, 17.30, 18.30, 19.00, 20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00, 20.30 Т/С «КУХНЯ» (16+)
12.30, 17.00, 23.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
14.00 Т/С «6 КАДРОВ»
14.10, 15.30 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
21.00 Х/Ф «БОЙ С ТЕНЬЮ-3. ПОСЛЕДНИЙ РАУНД»
00.30 «СВИДАНИЕ СО ВКУСОМ» (+16)
01.00 Х/Ф «ПОДПОЛЬНАЯ ИМПЕРИЯ»
02.05 Х/Ф «АМЕРИКАНСКИЙ НИНДЗЯ. СХВАТКА»
03.50 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»
22.25 Т/С «ИКОРНЫЙ БАРОН»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
02.40 Т/С «РАСПЛАТА»
03.40 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА» (16+)
04.15 Т/С «2, 5 ЧЕЛОВЕКА»
05.05 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ СИНДБАДА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «ЛЮДИ 90-Х. ЧЕЛНОКИ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30, 12.30, 13.30, 14.00, 15.00 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ-2»
17.00 Х/Ф «БАЛЛАДА О ДОБЛЕСТНОМ РЫЦАРЕ АЙВЕНГО»
20.00, 20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.35, 22.20, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10 Х/Ф «ЛЮБОВЬ С ПРИВИЛЕГИЯМИ»
03.30 Х/Ф «СЛЕДЫ НА СНЕГУ»
05.05 Х/Ф «СТО СОЛДАТ И ДВЕ ДЕВУШКИ»

Среда, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.15 Т/С «ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2»
17.10 «ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.20 Т/С «ТРОЕ В КОМИ»
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»

22.30 Т/С «АНГЕЛ В СЕРДЦЕ»
00.30 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТелУ»
01.25 Х/Ф «СКОРОСТЬ»
03.30 Х/Ф «КАК РАЗОБРАТЬСЯ С ДЕЛАМИ»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ВСЕГДА ГОВОРИ «ВСЕГДА»-2»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)

21.45 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «МАРЬИНА РОЩА»
01.35 ВЕСТИ +

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 23.20 Т/С «ДЖИВС И ВУСТЕР»
12.15 Д/С «КУЛЬТУРНЫЙ ОТДЫХ»
12.45, 22.00 Д/С «СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНом»
13.30 СПЕКТАКЛЬ «СЕМЕЙНОЕ СЧАСТИЕ»
15.30 Д/Ф «ПОВЕЛИТЕЛЬ ГИРОСКОПОВ. АЛЕКСАНДР ИШЛИНСКИЙ»
16.10 «НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ»
16.50, 01.00 Х/Ф «ЛИССАБОНСКИЕ ТАЙНЫ»
18.35 И. СТРАВИНСКИЙ. «СКАЗКИ»
19.25 Д/Ф «АНТонио ГАУДИ. АРХИТЕКТОР В БАРСЕЛОНЕ»
19.40 «ПОЛИГЛОТ». «ФРАНЦУЗСКИЙ С НУЛЯ ЗА 16 ЧАСОВ!»

20.45 Д/Ф «ВЕРА ХОЛОДНАЯ. МЕНЯ РЕАЛЬНОВА БОЛЬШЕ НЕТ»
21.30 «ПОСЛЕ «МОЕЙ ЖИЗНИ В ИСКУССТВЕ». КОНСТАНТИН СТАНИСЛАВСКИЙ»
22.45 Д/С «ЗАПЕЧАТЛЕННОЕ ВРЕМЯ»
00.10 «ТОЛСТЫЕ»
02.50 Д/Ф «АБУЛЬКАСИМ ФИРДОУСИ»
02.55 «ACADEMIA»
03.45 ПЬЕСЫ ДЛЯ ГИТАРЫ

ТНТ

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 «ФРИКАЗОИД» (6+). ПОГОДА
07.55 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «ЗОЛОТО ДУРАКОВ»

Россиин Уһан сэрэгэй флодой үдэртэ

АЛТАН ОДООР ЯЛАРБАЛ АБЫН ХУБҮҮН АЛДАР

Энхэ тайбан сагта бэлэй, Амгалан байдалай тэнюун сагта. Эхэ оронойнгоо нангин уялгаар, Эхэ, эсэгынгээ сэдхэлэй үрээлээр Аяар холын Номгон далай Арбан найматай Алдар хубуун Ага нютагһаа мордоо бэлэй. Асари ехэ хүсэтэй эсминец дээрэ Элдэб яһатанай эрхим хубууд Эрилтэ ехэтэ сэрэгэй журамаар Эбтэй эетэй албаяа эхилээ бэлэй.

Булад хуягтай "Быстрый" онгосоор Уһан далайе хаха зуража ябахандаа, Буряад-Монголой нэлэнхы талада Элһэн далай байдаг гэжэ ойлгоо бээш.

Хара ханаатанай һэдэлгээр гү, али Харюусалгагүй ханаа амар байдалһаа гү, Гэнтын аюул тохёолдобо – Галзуу шанга түймэр соробхилбо.

Дайнай дүлэн соогур гараагүй, Дайсанай шэрүүн шарай хараагүй Сошордоһон матросуудай дундаһаа Шалгаран гарааш, Цыденжапов!

Албанайш нангин тангаригһаа Тэмсэлэй хүсэн бадараа гү, Урма зоригоо эршэдүүлэн, Эсэргүүсэн бодоош, эсэгын хубуун!

Аюулай ехэ амисхалһаа Александр Матросовой алдар соло Ухаан бодольеш гэрэлтүүлээ гү, Арюухан шарайтай абын хубуун?

Алтанһаа үнэтэй корабляя, Гурбан зуугаад анда нүхэдөө Галзуурһан гал дүлэнһөө Аба эжынэр, аха дүүнэриень Гомдол гашуудалһаа зайлуулааш!

Ами наһаяа абаруулһан Ахир зантай командирын Айнахтар ехээр баярлажа, Алдар солын ордендо зууршалба.

Арад зоной эрид эрилтээр, Россиин Президентын зарлигаар Эрэлхэг зоригтой буряад хубуунда Геройн нэрэ соло олгогдобо.

Агууехэ Россиин алтан түүхэдэ, Алдарт баатарнуудайнь тоодо ороош, Алдар суута монгол угсаатанай Уг гарбалай домог болоош!

Зол заяагаа эдлээгүй Залуухан наһаншни мүнхэршоо, Инаг дуранайш халуухан амисхал Зүүдэн болоод, үншэршоо!..

Эхирэйш үрөөһэн эгэшиншни Энхэргэн сэдхэлэнь сэнтэшоо, Аба, эжыншни сарюун хараса Гашуудалай нулимсаар дүүрешоо.

Хуби заяанайш нангин хүлдэ Холын орон мордошоо, Богонихон наһанайш эсэстэ Бурхан Багшын тарни уншяя: "Ум мууни мууни маха мүнйеэ суухаа!"

**Алтан одоор яларһан
Айдар залуухан Алдартга
Арад зонойнгоо дохёо үргэе:
Алдар соло! Алдар соло!**
Б.ЗЫДРАБЫН.

Уг гарбал

ТҮШЭГ БАЯН ТЭЛИНҮҮД

Тэлин Дугеев хадаа Хурам-хаанай аймагай Элэсүүнэй Ангабши Дагтангировой ба-саган Чимэдтэй айл боложо, Ар-салан, Аюша, Радна, Абида болон Дулгар гэжэ хүүгэдые үндылгөө. Тэлинүүдэй гэр бүлэ дунда ша-далтанай тоодо ородог нэн. Бүхы хэрэгүүдэй гэрэй эзэн эхэнэр ши-идхэдэг байһан хадаа нютагаар-хидайнгаа дунда Ангарса гэжэ нэрэжээ. Уг соо дүрбэн баяшу-ул байһан юм: Гомбо Дулмаев, Ухин Ангашкеев, Сүйхэн Най-манов, Аханай Башлиев. Нэгэтэ Чимэд баян түрэлзидөө - Гомбо Дулмаевта нүхэрөө хубуунтэйн үбһэндэ ябуулжа, хүлһиень үүсээр абаха гэжэ хэлсээ гэдэг. Үбһэнэй дүүрэхэдэ, тэдэн орой-доо хоёртой эрэ хашараг туу-жа ерээ. Тиихэдэн эзэн эхэнэр өөрөө ошожо, баянай бүхыень унаад ерһэн юм.

...Тэлинүүдэй хүүгэд ехэ боложо, зо-ной дунда хүндэтэй хүнүүд болоһон.

Дулгар басаганинь Харбад хэнгэл-дэр угай Дамба Эрдэниевтэй ниилээ. Үхибүүдын: Гарма Эрдыниевич – Со-циалис Ажалай Герой, Гур-Дарма Эр-дыниевич – Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран, Россиин Фе-дерациин арадай гэгээрэлэй отлич-ник, тиихэдэ Ганжур басаганинь.

Арсалан Тэлин Юра гэжэ нэгэл хубуутэй. Юра Арсаланович Галина Самбиловатай гэр бүлэ байгуулжа, Аркадий, Арсалан, Артем (Аюша), На-талья, Татьяна хүүгэдые хүмүүжүүлээ. Зээнсэр, гушанарын гэхэдэ, Баир, Ирина, Виктор, Жаргал, Эрдэм, Алек-сандр, Елена, Виктория, Валентина, Мария, Анна.

Аюша Тэлин Зинаида Нагалаевна-тай гэрлэжэ, Ревомир, Зорьян гэжэ хоёр хубуутэй болоһон. Ашанарын – Олег, Екатерина, Сергей, Станислав, Светлана, Дарма, Дулгар, Татьяна; зээнсэр болон гушанарын – Эрдэм, Эликто, Ольга, Маргарита, Елена, Эрдэни, Сэсэгма, Туяна, Оюна, Алдар, Алена, Аюша, Оюна, Вика, Туяна; дүшэ – Намсарай.

Рабжан Тэлин Мэдэгма Будаевнтай (Буура хэнгэлдэр угай) гэрлэжэ, Со-бес, Зинаида, Владимир гэжэ гурбан хүүгэдтэй болоһон.

Радна Абида хоёр Москвада нурадаг байгаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэнэ үрид Чимид Ангабшиевна эхэнэ үхэр малаа ху-далдаад, хубуудээ дайн дажарһаа хо-

лодуулхын тула Баргажан асарха зо-рилготойгоор Москва руу билет абаа юм. Тиин нэгэл хубуугээл асаржа шадаа – эхэеэ һөөргэн гансаарайнь табихагүй хадаа Радна хубуунинь нютагаа бусалсаа.

Зүгөөр тодхор гашуудал нүгөө тээһэнь эрьежэ ерээ. Аюша Тэлин тэрэ үедэ Буряад-Монголой АССР-эй Правительствата сан жасын нарком-ор хүдэлдэг нэн. Ш.Б.Чимитдоржиев хамалган хашалганай үе харуулһан "Как исчезла единая Бурят-Монголия" гэнэн ном соогоо иигэжэ бэшэнхэй: "М.Н.Ербанов түрүүтэй партиин бо-лон совет засагай хүтэлбэрлхы бүхы эдэбхитэд, эрдэм номтой бүхы зон шахуу, тиихэдэ колхоз, совхозуудай олон хүдэлмэришэд "панмонголизм" баримтална гэжэ гэмнэгдээд, түрмэдэ хаягдаа, алуулагдаа, гүрэнэингөө бу-сад газарнууд руу сүлэгдөө". СССР-эй Верховно сүүдэй Сэрэгэй коллегийн тогтоомжо соо Буряадай элитэ ажал ябуулагша Элбэг-Доржо Ринчиное сагааруулха тухай иигэжэ бэшэгдэн-хэй: "МНР болон Буряад-Монголой АССР-эй дэбисхэр дээрэ совет за-сагта эсэргүүсэһэн, панмонголизм баримталһан нэгэшые эмхи байгаагүй. СССР-эй болон БМАССР-эй НКВД-дэ анхан хүдэлдэг байһан зон иимэ хэрэгүүдые худал зохёогоо".

Аюша Тэлин хамалган хашалганда баһал нэрбэгдэхэ заяатай байшоо. Тушаагдаһан зон шанга мүшхэбэридэ ородог, тама үзэдэг байгаа. Аюша бусад хүнүүдые нэрлэнгүй, эдэ бүгэдые дабажа шадаа. КГБ-гэйше хүдэлмэрилэгшэд зоригын хухалжа шадаагүй. Тимн тэрэ сүлэгдэһэн га-зараа орхижо ошохо хорилготойгоор түрмэһөө табигдаа юм. Хамалган ха-шалганай тамада бэе муутай болоһон Аюша Тэлин 1947 ондо наһа бараа гэжэ Зинаида Рабжиновна хэлэдэг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай эхилхэтэй сасуу аха дүү Тэлинүүд – Арсалан, Радна, Абида - Эхэ ороноо хамгаалхаяа мордоо. Тэдэнэй хургуулитай хада младша командирнуудай ойр зуурын курса-нуудта ябуулаад, взвод болон рото хүтэлбэрлхыень эльгээгээ. Дайнай түрүүшын жэлнүүдтэ командирнууд өөрынгөө жэшээгээр сэрэгшэдээ доб-толгодо зоригжуулха ёһотой байгаа. Тиимэһээл младша командирнууд тон олоор алдалан унадаг байһан юм... Аха дүү Тэлинүүд Эхэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа үгөө.

Рабжин Тэлин мори хургаха үедөө

Зинаида Рабжиновна Ринчинова (Тэлина)

бэээ гэмэлтэһэн ушарһаа дайнда ошонгүй, 13 наһатайһаа Хурамхаанай "Хубисхал" гэнэн хүдөө ажахын ком-мунын складай даагшаар хүдэлөө юм. Эрдэм номтой хадань удаань Хонхи-нойн хургуулиин багшаар эльгээгээ. Бимба Гатапович Кушеев "Краткая справка, посвященная 70-летию кол-хоза "Зориг" гэжэ ном соогоо иигэжэ бэшэнхэй байдаг: "1941 оной октябрь соо "Зориг" колхозой ахамад бухгал-тераар Рабжин Тэлин томилогдоо юм. Тэрэнтэй би жэл хахад соо хүдэлөөб. Суг хүдэлһэн үемни бухгалтер болон ургахадамни ехэ туһатай байгаа... Тэ-рэнэй туһаламжаар 1942 ондо Барга-жанай аймагай колхозой хургуулида тоологшодой гурбан нарын курса-да нуража гарааб. Рабжин Тэлин Хонхинодо хүдэлһэнэингөө һүүлээр Хүтэрхэйдэ Свердловэй нэрэмжэтэ колхозой, Хара-Модоной сельсоведэй Маленковой нэрэмжэтэ колхозой аха-мад бухгалтераар ажаллаа. һүүлэй жэлнүүдтэ Хурамхаанай лесхозой ахамад бухгалтераар удаан хүдэлөө. Залуугаар, 55 наһатайдаа, наһа ба-раа".

Владимир Рабжинович Тэлин Бу-ряад Республикада МВД-дэ хүдэлөө, наһанайнгаа амаралтада гарахадаа, подполковник нэрэ зэргэтэй байгаа. Наһанайнь нүхэр – Любовь Байзи-новна Русакова, Вячеслав хубуунинь Янжима Владимировнтай гэрлэжэ,

Нарана басагатай болоо.

Зинаида Рабжиновна Тэлина Федот Доржиевич Ринчиновтэ хадамда гара-жа, 14 хүүгэдые хүмүүжүүлээ: Цырен, Доржо (Андрей), Мүнхэ, Батор, Бата-Жаргал, Найдан, Олег, Юра, Баир, Далай, Светлана, Любовь, Валенти-на, Вера (залуугаар наһа дүүрһэн). Мүнөө Эхэ-Герой Зинаида Рабжинов-на 84 наһатай. Теэд миин һуудагүй, хүнгэн солбон зандаа.

Цырен Федотович Зоя Пунцоковна Сахьеватай ниилэжэ, Андрей, Сер-гей, Саян, Вячеслав болон Виктория хүүгэдтэй болоо.

Андрей (Доржо) Федотович Надеж-да Даша-Цыреновна Дашиеватай гэр-лэжэ, Түмэн, Жаргал, Туяна хүүгэдтэй болоо.

Мүнхэ Федотовичай наһанай нүхэр – Екатерина Илькиновна Дариева. Ольга гэжэ басагатай.

Батор Федотович Гунсэма Галда-новна Гармаева хоёр Эрдэм, Жаргал, Бадма, Тэлин, Сарана гэжэ хүүгэдтэй. Бата-Жаргал Федотович Светлана Владимировна Раднаеватай гэр бүлэ байгуулжа, Владимир, Валентина гэжэ үхибүүдые үндылгөө.

Найдан Федотович Сэсэгма Анто-новнтай ниилэжэ, Алдар, Амгалан, Антон гэжэ гурбан хубуудтэй болоо.

Олег Федотович Светлана Содбо-евна Урбазаева хоёрой үхибүүд – Бу-лад, Баир, Баирма.

Юра Федотович айл бүлэ болоогүй. Баир Федотовичой наһанай нүхэр – Цырэгма Рабжиновна Раднаева, Ба-ярма гэжэ басагатай.

Далай Федотович Дарима Мунхоев-на Базароватай Сарюна Сэлмэг гэжэ хоёр басагатай болоо.

Светлана Федотовна Бадма Радна-евич Цыреновтэ хадамда гаража, та-бан хүүгэдтэй болоо: Тамара, Анато-лий, Дмитрий, Баир, Вера.

Любовь Федотовна Анатолий Сер-геевич Надмитовой наһанай нүхэр боложо, Батор болон Баярма гэжэ хоёр үхибүүдые хүмүүжүүлээ.

Валентина Федотовна Руслан Туду-пович Мигмаров хоёр Чингис, Эрже-на, Сарана гэжэ үхибүүдтэй болоо.

Тэлинүүдэй уг иимэ: Намсарай – Эр-дэни – Станислав – Ревомир – Аюша – Тэлин – Дугэй – Мусага – Сүйхэн – Номии (Найман) – Бөөгэй – Сагаан – Агтэй – Ооли – Соодой – Хэнгэлдэр – Хэрхэн – Зонхи – Эхирэд – Буряадай мэргэн – Барга-баатар.

**Д.АЮШИЕВ,
эхирэд, Басай шоно.**

МОНГОЛ ОРОНОЙ УНШАГШАДТА ХАНДАЛГА

Хүндэтэ нухэд! "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай хамта олоной зүгһөө таанадтаа халуун мэндэ, талархалаа мэдүүлнэб.

Буряад хэлэ бэшэгыг хүгжүүлхэ, хойшо үедөө хадагалан дамжуулха, һурган танюулха манай үүргэтэ ажалые дэмжэжэ байһан аха дүү Монгол сайхан ороной "Амин Тоонто" түрын буса байгуулалгын гэшүүд дэмжэгшэдтэ, хүндэтэ тэргүүн Д.Дагвасүрэндэ зүрхэнэй баяр хүргэнэб.

Монгол орондо ажаһуудаг буряад угсаатан тухай, тэдэнэй хуби заяан, мүнөөнэй ажабайдал тухай "Буряад үнэн" сониндо саг үргэлжэ бэшэгдэдэг гэшшэ. **Үндэнэн буряад сонин Монголой олон мянган буряад угсаатанда хүрэхэл, бидэнэрэй, бүхы арад зоной баяр болохо.** "Амин Тоонто" байгуулалгын абьяаслиг ажалшадай аша туһаар Монгол ороной аймагуудта сониннай хүрэхэ гэжэ ехэтэ найданабди.

Эрхилжэ байдаг үлзы дэмбэрэлтэ ажалдатнай улам ехэ эршэ дэлисэ, абьяас зориг, арад зоной дэмжэлгэ хүсэһэн манай хандалга, амаршалгыг хүлээн абахыетнай гуйнабди.

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай ажалшадай зүгһөө директор-ахамед редактор В.В.ХАРТАЕВ.

Уласхоорондын "Алтаргана-2014" наадание угтуулан

"БАГА АЛТАРГАНА-2013" ДАШБАЛБАРТА

Жэл бүри зунай зулгы сагта болодог "Минии тоонто нютаг" гэхэн наада Монголой Дорнод аймагай буряадууд "Бага Алтаргана" гээд нэрлэдэг заншалтай юм. Энэ нааданда бүхэ барилдаашад, һур харбагшад, үльгэршэд, ирагуу шүлэг найруулагшад, дангинанар, арадай аман зохёолой абьяастан хоёр үдэрэй туршада мүрысэдэг байна. Энэ хадаа хоёр жэлдээ нэгэ дахин болодог олон улсын "Алтаргана" нааданда бэлдэлгэ, эрхимэй эрхим хүбүүд, басагадаа элирүүлгэ, нэгэ талаар һорилго, нүгөө талаар шалгалта, дүнгэлтэ болоно.

Энэ нааданай үшөө нэгэ гол зорилго хадаа үндэр наһатай болоһон үбгэд, хүгшэд "Алтарганын" гадаада гүрэндэ болоходонь, хилэ дабажа заншалта наадаяа хаража шадахагүй байхадань, наһатайшуул нютаг нуга дээрэ эрын гурбан наадаяа хаража, сэдхэлээ ханаг даа гэжэ зохёогдоһон ушартай юм байна.

Нёдондо Баяндун номондо "Бага Алтарганын" болоходо, Агын тойрогой гулваа Согто Бальжинимиевич Мажиев түрүүтэй Ага найман эсэрын түлөөлэгшэд айлшаар буужа, хүршэ хүбөө һуужа байгаа аха дүү арадайнгаа баярые хубалдажа ерээ бэлэй. Харин мүнөө жэл Ононой районой гулваа Ятур Владимирович Танхаев, Шандали нютагай гулваа Булат Манзаракшаевич Жигжитжапов, Табтаанайн гулваа Дамдин Александрович Доржиев, Аргалин гулваа Дэлгэр Баирович Цыремпилов, Ушарбайн гулваа Батор Будажапович Будажапов, Ононой районһоо Нина Боровна Рожкова (Новая Заря), Аюр Рабданович Дугарнимиев (Дээдэ Саһаша) гэгшэд "Минии тоонто нютаг" наадание хаража хужарлаба.

Монгол орондо би түрүүшынхие эрээб. Дашбалбарай хүн зон бидэниие сэдхэлээ дэлгээн, хүндэмүүшэ буряад зан заншалаар угтажа абаа. Олон хүнүүдээр танил болооб, хүршэ хүбөө байдаг бидэнэй хөөрөлдэхэ, һонирхохо, һанаһанаа хубалдаха юумэн олодоод лэ байгаа ааб даа. Сагай эрхээр, үйлэн үрээр хэдэн гүрэнэй дэбисхэр дээрэ тараһан буряадууд бэе бэе мэдэлсэжэ, нүхэсэжэ, айлшалалсажа байхаданай, дэмбэрэлтэй һайхан байна даа, - гээд Ушарбай нютагай гулваа **Батор Будажапович Будажапов** һанамжаая хубалдаба.

Би Эрхүүгэй булагад яһатан болоноб. Ехэ шоно угайб. Наһанай нүхэрни Үлирэнгын, дэлдэгэр галзууд омогой юм. Ононой эрьедэ нютагжаад, һайн байнабди. Зарим эрдэмтэд агууехэ Чингис хаанай хүйһэн манай дайдада булаатай бэшэ аа гү гэлсэдэг. Яагаа хээгэшые наа, бидэ агууехэ хаанай үри һадаһад гэшшэбди. Мүнөө эндэ айлшалжа байхадаа, олон

нүхэдтэй болооб. Бидэ, буряадууд, Агууехэ монгол арадай нэгэ мүшэрхэн, нэгэ һалаа гэшшэбди, нэгэ хэлэтэй, нэгэ шуһа мяхатай, нэгэ шажантай аха дүү зон гэшшэбди гэхэн мэдэрэл сэдхэлдэмни түрөө. Энээнһээ урагша ехэ саагуур бодомжолдогүй байгааб, - гээд **Ятур Танхаев** хөөрэнэ.

Ононой районһоо олон тамиршад, соёлшод Дашбалбар ерээ, тэдэнэр Монголой буряадуудтай нүхэсэжэ, дүй дүршлөө хубалдаа, дуунуудаа дуулалдаа. Ород үндэһэтэн Николай Васильевич Номоконой буряад арадай "Сэмжидма" гэжэ дуу ханхинаса дуулахадань, "Бага Алтарганада" сугларһан хүн зон халуун алыга ташалгаар угтажа, ехэ хүхибэ. 2006 ондо Улаан-Үдэдэ болоһон "Алтарганада" Ононой районой аман зохёолой бүлгэм гурбадахи һуури эзэлээ һэн гэжэ һануулая. Хойто жэл Дадал сомондо болохо "Алтаргана-2014" олон улсын нааданда хабаадаха зорилготой ононойхид бэлдэжэл байна гэшшэ ха гэжэ тухайлхаар байна.

Нёдондо Баяндунда Сагаан Обоогой жаахан үхибүүдые хөөршөөһэн хадаа мүнөө «Буряадай нэгэ үдэр» гэжэ аман зохёолой мүрысөөндэ хабаадажа, тайзан дээрэ гарахадань, жэл соо яһала үндэрхэн болоһон Эрхимэрдэниин танил шарай хараад, ехэтэй баярлабаб. Сагаан Обоогой үхибүүд нэгэшые алдуугүйгөөр, тоб байса шүлэгүүдые уншаба, табари таалсаба, ёохор хатарба. "Үхибүүдые үлгыд оруулха ёһо гурим", "Хадаг табилган" гэхэн тоглолто хаража, үнэншэмэ бэрхээр наададаг абьяас бэлигтэниие дэмжэжэ, үнэнхэ зүрхэнһөө энеэлдэбди. Бэлиг шадабаритай бэрхэ наададаг зон байна даа гэжэ урмашабабди.

Дангинанар тухай хөөрэхэ болоо һаа, үгэшые олодохогүй хадаа, сэбэр буряад хэлэн дээрэ гоёор, тодоор, уярма зохидхоноор өөр тухайгаа хөөрөөд, дуу дуулана, хатарна, өөрөө зохёооод, эсхээд оёһон гоёлой хубсаһа харуулба. Хэн хэниинь булта бэрхэнүүд, илгажа хэниинь бэ даа шэлэхэ гайтай асуудал шүүгшэдтэ (жюри) гараа хадаа. Омогоо мэдэнэ, угайнгаа һарбаалжан торьдиһогүй хэлэ-

нэ. Арадай дуу хангюурдана, оршон сагай дуу дуулана. Сэбэр буряадаараа хэлэхэдэнэ, арадай дуунай аянга, нугалбари өө-мөөгүй дуулахадань, зүрхэ сэдхэлдээ уярааб даа.

Хоёр үдэрэй туршада шанга мүрысөөнүүд боложо, эрхимэй эрхим бүхэшүүлэй, мэргэн һуршадай, абьяас бэлигтэней болон бусад илагшадтай нэрэнүүд элирүүлэгдэбэ. Түрүү һуури эзэлһэн эрхимүүдтэ баярай бэшэгүүд, шагналнууд, бэлэгүүд барюулагдаба.

Эндэ юуниинь һонин байгааб гэхэдэ, нютаг нугадаа ажаалаараа шалгарһан хүндэтэй хүнүүд буряад торгон дэглээ үмдэнхэй, орден, медалла зүүнхэй үндэр наһатайшуул тайзан дээрэ гаража, һайханаар үрээжэ, шагнал барюулба. Энэнь хадаа эдир дуушанда, эдир барилдаашанда ямар ехэ хүндэдхэл гэшшэб, нэрэтэй түрэтэй бууралай гарһаа шагнал абаа һэмби, үрээлдэнэ хүртээ һэмби гэжэ наһан соогоо омогорхожо ябаха ха юм даа. Тэдэнэй ажабайдалдаа зүб зам олохын бэлгэ тэмдэг гэшшэ ха юм. Шагнал барюулжа байһан бууралнуудта ямар ехэ урмашуулгын баяр гэшшэб. Аха захатанаа, үндэр наһатанаа хүндэлдэг, сэсэн үгыень шагнадаг, юрөөл магтаалыень хүлээн абадаг буряад арадай урданай ёһо заншал мартагдаагүй, энэ заншалыень халан абаа һаа, һайн байгаа даа гэжэ зохидшон харабаб.

Арбан гурбан жэл соо "Минии тоонто нютаг" нааданай эмхидхэлэй комиссин гэшүүн байхадаа, ямар талаантай, ямар хубитай хүн гэшшэб гэжэ өөрөө өөртөө хадаа һанадагби. "Минии тоонто нютаг" - "Бага Алтаргана" гэжэ нэршэһэн нааданай энээхэн Дашбалбарай алтан тайзанһаа эхи абаа гэшшэ һэм шүү даа. Дорнод нютагаймнай ахай, абгайнар "Алтаргана" нааданай холо болоходонь ошожо шадангүйбди, нютагтаа бүтээдэг болоёл даа гэжэ хандаа һэн. Мүнөө һанахадам, ямар зүб бодолго байгаа гэшшэб. Энэ мүнөө тайзан тойроод һууһан үхибүүд энэ наада наһан соогоо һанажа ябаха, мартахагүй бшуу даа. Дороһоо ургажа ябаһан эдэ улаан бургааһан хүүгэдэй түлөө бидэ булта энэ ажал хэнэбди. Буряад дуугаа, буряад хэлээ, буряад ёһо заншалаа, соёл урлагаа хүгжөөхэ хэрэгтэ оролдожо ябаһан та бүгэдэндэ шэн сэдхэлэй баяр хүргэнэб, - гээд Дорнод аймагай засаг дарга **Хүрэлбаатар-гуай** хэлэбэ.

"Минии тоонто нютаг" наадан хойто жэл Чойбалсан хотодо болохо, тиимэһээ Хүрэлбаатар-гуай "Бага Алтарганын" туг

хүндэтэйгөөр тодожо абаба.

Монгол ороной Дорнод аймагта ажаһуудаг буряад угсаатан үри бээдэ аба эжынгээ угые мэдүүлжэ, түрэл гаралаа дүхэриглүүлжэ, бэе бээдэ айлшалалсажа, хүршэ хүбөө һуудаг хуршэнэрөө урижа, Хоридой мэргэнэй үри саданар гэшшэбди гэжэ омог отогоороо, нютаг нугаараа жэл бүри "хадын шулуунай халсартар, уулын шулуунай уяртар" наада зугаагаа, эрын гурбан наадаяа дэлгээдэг заншалтай юм. Энэ "Минии тоонто нютаг" наада хаража, хүсэ шадал, абьяас,

урма зориг нэмэһэн, хүхюун дорюун Ага нютагаа бусаа һэм даа.

Нарата һайхан юртэмсэ дээрэ угсаата араднай мандан дэлгэржэ, ажана амгалан ажаһуухань болтогой!

Намжилма БАЛЬЖИНИМЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Базаржабай Доржо ахай Дашын Чимид абгай хоёр, багшын ажалдай ветеранууд; нааданда хабааһан аха захатан; алыа хөөрхэн хүүгэд.

Кино харагшын ханамжа

“БУЛАГ” – АЖАМИДАРЛАЙ ЭХИН

Дунда Азиин бэлдээн кино-фильмүүдтэ азиат шарайтай хүниие хараха дуратай бэлэйбди. Бүрээдтамнай бүтээгдээн үсөөхэн кинодо багаханшье наа рольдо наадаһан артистнар бидэндэ мэдээжэ болон найхашаагадаг ха юм. Нулаханаршье табигдаһан кинофильмүүдтэ харагшад олоор сугларһан байха. Бүрээд кино манай республикада хүгжэхэнь хүшэр гэлсэдэг бэлэй. Харин хүүлэй үедэ аргатай хүн кино буулгадаг болошоо гэжэ хүн зон хэлсэдэг. Хүн зоние сэнгүүлхэ, хүжээхэ зорилготой табигдаһан тэдэ фильмүүдэй хүүлээр Солбон Лыгденовэй “Булаг” фильм бүрээд дайдые сошообо.

СОЛБОН ЛЫГДЕНОВ БҮРҮЯАД ДАЙДЫЕ СОШООБО

Бүрээд зон бултал хүдөөһөө үндэһэтэй ха юм. Бүрээд орон доторхи хүдөө нютагуудта ажалгүй арад ямар байдалтай байнаб гэжэ нюуса бэшэ. Зүгөөр энэ орёохон асуудалые хэншье иигэжэ тобойсо харуулжа шадаагүй. Шадахашье наа, харуулхаяа зүрхэлөөгүй. Манай Россиин кинематографиде иимэ социальна удха шанартай, амиды мяхандаа шэртэһе оруулжархиһан мэтэ асуудал хэншье тон элихэнээр нюсэгэлэн гаргаагүй бэшэ аал даа, магад, эндүүрнэб. Хэрбээ ород фильмүүдтэ архиншадые харуулхадаа, ганса нэгээр хэмээхэнээр гү, али шоглон наадалан, энеэдэтэйгээр зурагладаг. Харин Солбон Лыгденов гүнзэги удхатай фильм бүтээжэ шадаһаниинь эли.

Кинозал соо харагшад шангаар эльгэ хатан энеэлдээ, тиигэһээр һуутараа, нүдөөрөө дүүрэн нулимса дуһан һугшаржашье һуугаа бэлэй. Архиин хороной эльбэдэ хэды олон бүрээд хүбүүд абтаад байнаб даа. Оройдоол арба мянганай түлөө ами наһантаяа хахасан алдатаргаа, амидарал үхэл хоёрой хоорондуур амиды мэндэ гаража ерээд, үшөөл ойлгонгүй, олоһон мүнгээ архиин хүлһэн руу шунахайран шудхуулна.

Солбон Лыгденов архидаже байһан хүбүүдэй һогтуугай бахархал соогоо хэлһэн үгын удхаар хэды ханаа сэдхэл зобоомо, орёо социальна асуудалнуудые харуулжа шадааб?!

- Футбол наадахадаа, нютагнаа команда суглуулхагүйш, харин түрмэдэ һуухадаа, хэды бэрхэ бүрээд хүбүүд булта нэгэ томо команда болообди, - гэжэ һайрхана.

Бэрхэ шамбай, шуран шударгы, һүбэлгэн һонор баатар хүбүүднай архиин хохидолой үйлын үрээр түрмэ түншөөр ороод байна ха юм даа. Үгы гэдэл, багшань шабитаая зэргэлэн архи шуһална. Энэл даа, мүнөөдэрэй байдал! Хүдөө нютагта ажал үгы, хүн зоной сугларха газар - дэлхэйн тэгэн дундахи түб - һууринай алаабхи. Хэн эндэ солхооб харбайнаб, хэн архи аягална ааб гэжэ ханаашархаха ажалтай.

Киногой хүүлээр хүн зон аргаахан зүбшэлсэһөөр гэр тээшээ тарабад. Нэгэ бүлэг зоной хөөрэлдөөндэ шэхээ табибаб:

- Тиимэл дээ, Түнхэндэшни гайтай, архиһаал ондоо юмэн үгы, - гэжэ хэлсэхыень дуулаад, ехэтэ гайхабаб. Энэ фильм ганса Түнхэнэй аймаг тухай бэшэл! Бодоод үзыт, магад, үнинэй түрэн нютагаа ошоогүй бээт? Үргэн Бүрээд ороноймнай аймаг бүхэндэ, нютаг бүхэндэ иимэл байдалтай зон олдохол! Холье зүбшаже бэдэрхэгүйт, эрьелдээд харабалтай, хүршэ, сугтаа һургуулида һураһан

Солбон Лыгденовэй аба эжы хоёр

Фильм буулгаха үедэ

нүхэд соотнай иимэ зон байгаал ёһотой, захиһаань абаад харыт! Харин Түнхэнэй найхан байгаали хэрэглэн, фильмын үзэмжэ һайжаруулагдаа

бшуу. Бүрээд кино байжал боломоор гэжэ Солбон Лыгденов омогорхомоор, сошордомо хүрөөтэйгөөр мэдүүлээ.

- Би бүрээд арадые нютаг айма-

гаар илгаруулдаггүйб. Намда бултал нэгэ шуһа мяханай холбоотой, нэгэл һабагша, нэгэл үндэһэтэй түрэл арад гэшэбди. Өөһэдынгөө байдал шүүмжэлжэ, өөһэдынгөө уршагта ябадалнуудые шоглон наада бариха шадалтай арад дээдын хүгжэлтэдэ гараһан арад гэжэ тоологдодог. Арадтамнай тохёолдоод байһан шахардуу хохидолто байдал тухай хэлсэжэ, зүбшэхэ, шиидхэхые оролдохо гэшэ баһал шухала, - гэжэ Солбон Лыгденов хэлбэлдэ мэдүүлһэн байна.

Би энэ фильм хараад, тон бүрээд айнгаа үндэһэн абари зангаа гаргажа, “Энэ фильм ганса Бүрээд орондоо, нютаг бүхэндэ харуулха хэрэгтэй. Харин Европо руу, ондоо менталитеттэй үндэр яһатанда харуулжа болохогүй. Бүрээд зон иимэл зон ха юм гэжэ ойлгохо бшуу”, - гэжэ бодомжолооб.

Тээд байһаар гүн удхыень ойлгоол ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ байдал хүн бүхэн тухайлжа, ханаата болобошье, иигэжэ Солбон Лыгденов мэтээр олоной хараада табиха, олоной анхарал татаха хүн байгаагүй. Юрэнхыдөө тоонгүй, тэрьелэн хажуугаарнь гарашаха гү, үгы гэдэл, хүршэ абгайдал адли (Бальжит Очирова уран гоёор наадана) архиншадые хаража, тэдэнэй байдалһаа хашаршаһан, эсэшэһэн, тэдэниие халтал нүдэндөө үзэхэдөө, уур сүхалаа хүрэхэ, тэмсэлдэ орохоо бэлэн болошонхой. Иимэл зон гэшэбди.

Кино хараһан зонһоо ханамжануудыень мэдэжэ, бүридхэһэн байнаб. Энэ фильм, үнэхөөрөө, бүхы хүдөө нютагуудаар харуулха хэрэгтэй, илангаяа залуушуулда. Кино бүтээгшэд хүлисэнэ бээ, кино буулгаха оньһо маяг мэдэхэшьегүй наа, нэгэ бага дутуу дунданууд тухай хэлэхэмни.

Архиин дуун тухай нэгэ ёһо гурим баруун бүрээдууд энэ саг хүрэтэр дамжуулһан. Тэрэ дуун энэ фильм соо Витиин архиин мананда абтаад, дэмьржэ байхадань гүйсэдхэгдөө. Энэ эпизод дан удаан харуулагдаа. Киногой түгэхэлдэ олон тоото фото-зурагууд ямаршье удхатайгаар харуулагдааб, бү мэдэе. Энэ хоёр үйлэ дан удаан харуулагдажа, киногой тоб гэмэ тобойһон үйлэ унжагайруулаа хаш. Энэ ганса минии бэшэ, олон зоной ханамжа.

Оршуулгын талаар ажал дутуу хэгдэнхэй. Эндэ гол шалтаг, магад, саг багадаа. Бүрээд хэлэ мэдэхгүй зон Бурхан Баабайн гүн үхаатай үгэнүүдые хүсэд ойлгоогүй, юуб гэхэдэ, ородоор оршуулга буруу хэгдээтэй байгаа. Городһоо гол героин басаган ерээд, эсэгээ сай уухыень урина, тээд сайн гүсэ хоһон шахуу. Басаган шабхаже байгаад, хабхагыень унагаан алдажа, гүсын оёорһоо сай аягалаа. Эндэ архиин мангарһаа амаа хатан, үһа бэдэржэ, зобожо байһан эсэгын үйлэдэ зэргэсүүлэн, гоё даа, ааяма халуун, хүрин улаахан сайгаар абаяа хүндэлхэ байгаал ха даа.

Абаяахэрэй гуямяхаэльгээһэндэнь баярые мэдүүлнэ. Эндэ баһал оршуулга дохолоо: “Получили ногу бычка”, харин “нога” бэшэ, “стегно” гэжэ хэлэхэ байгаа. Гэжэ байгаад, бага сага алдуунууд кино бүтээгшэдэй хэлээ мүү мэдэхэһэнь бэшэ, харин бага сагай болзорто бэлдэһэнһээ дулдыдаа гэжэ ойлгоё.

Бүхыдөө найруулагшын табиган кинофильмын үдха гүнзэги, тоб гэмэ, ялас гэмэ шанартай. Иимэ фильм бүтээжэ, арад зоной анхарал татаһан Солбон Лыгденов бүрээд арадай ёһотойл хубүүн байна. Энэ ажалайнь түлөө харагшадһаа халуун баярые хүргэе!

Цырегма САМПИЛОВА.

Буряадай арадай поэт А.Д.БАДАЕВАЙ 85 жэлэй ойдо

ЖАБХАЛАН ЕХЭ ШҮЛЭГЭЙ ДАЛАЙДА

НЮТАГАА НАНАЖА ЯБАНХАЙБ ДАА

Дуун

Шүлэгынь
А.БАДАЕВАЙ
Хүгжэмынь
А.АНДРЕЕВЭЙ

Баян-Голойноого сэнхир
хатаг
Заяан холохоо дэлгээн,
дэлгээн байдаг
Олзон, Хурамша,
Хонгор-Уула –
Ород, буряадай омог
дайда.

Наһанайм харгыда
гарганхай даа,
Нютагаа ханажа
ябанхайб
даа.

Солгёон ажалаар, хонгёо
дуугаар
Сэдхэл зүрхыем хүлгөөн
байдаг
Хангай, Гэльбэрэ,
Шэнэһэтэ
Халюун захатай сэлюун,
сэлюун дайда.

Наһанайм харгыда
гарганхай даа,
Нютагаа ханажа
ябанхайб
даа.

Хуһан сэргэдэ мориим
уяад,
Хонин төөлэйгөөр угтан
угтан байдаг
Домтой аршаантай
Ухаа-Толгой –
Домог болонхой найхан
дайда.

Наһанайм харгыда
гарганхай даа,
Нютагаа ханажа
ябанхайб
даа.
Бусажа жарганхайб
даа.

ЭХЭ-ГАЗАР

Үбгэ эсэгэнэрэйм тоонто
Газар,
Үнэр хангалыеш, абяа
анирыеш
Үе наһандаа мартаха аалби.
Һая бариһан хилээмэнэй
үнэр,
Һаагдаад байһан хүнэйш
уурал,
Ая-ганга, хонхо сэсэгэйш
анхилаае
Абажа сээжэдэе ябаалби.
Хотирон урдаһан
Горхонойш жэнгирээе,
Хасуурида һууһан
Хүхын донгодоо,
Сэсэгтэ ниидэһэн
Зүгынш жэнгинээе
Сэдхэлээ хүдэлгэн
шагнаалби.

Дулаанши,
Үнжэгэнши, тоонто Газар,
Дура сэдхэлэйм
Арюун шэмэгши.
Заримдаа бүдэрэн
төөрихэдэм,
Замдам оруулжа үгэдэгши.
Энхэрэлэйнгээ түлөө
үринэрһөөн

Энхэрэл түлбэри эридэггүйш.
Эхээе Газартай жэшэдэгби,
Эхээе юунһээш хүндэлдэгби.
Зобожо гараһан урингөө
Зоригтой хүн болоо һаань,
Зондоо хүндэтэй эхэдэ
Ондоо юумэн хэрэггүйл.
Газарта адли харуу бэшэ,
Газарта адли даруу сэхэ,
Газарта адли налгай арюун,
Газарта адли уужам сэлюун
Гаргаһан хүбүүниинь үдэг лэ!
Гаргажа тэнжээһэн
Газарайнгаа урда,
Хайрата ганса эхынгээ урда
Маша ехэ үритэйбди,
Ашаяа харюулха зэргэтэйбди.

НАРУУЛ НАЙХАН НАЙДАЛГА

Сагай урдахи харюусалга
Саашалха бүрим нэмэнэ гү,

Һаруул найхан найдалга
Арюун замыем шэмэнэ гү?..
Сагаан сэбэр нэшхэлдэл,
Сайжа урдамни хэбтэһэн,
Сагаан саарһа харахадаа,
Һанаагаа зободог болооб –
Намайе тэрэшни гуйһан,
Намда захирһан шэнгил:
“Уран шүлэгүүдые зохёожо,
Уншагшадтаа һарбай ши.
Юрын бэшэ шүлэгүүдшни
Юртэмсын шэдитэй байг.
Һаяхан һаагдаһан

Һүөөр
Һаруул мёдоор анхилһан
Хурын һүүлэй агаартал,
Хурса, тунгалагхан байг.
Хабарай хонгёо дуһантай,
Хатуу январин шуургантай
Буряадай үгэ, аялганууд
Булта нэгэдэн ханханажа,
Этигэл, дуранай сэсэгхэн
Эльгэ зүрхэндэ

ургуулһай...”
Хабарай тарилгын һүүлээр
Хахалаатай газараа хаража,
Хүлһээе аршан байгааша
Хүдэлмэришэнтэй адлишууб.
Таряа тариһан таряашан
Таахагүйл ажалайнгаа үрэ:
Гандаха, хүлдэхэ тодхор
Газар дээрэ үшөө биил.
Ухаан, бээе хүсэхэдэмнай,
Уялга, харюусалгын ашаан
Үдэрһөө үдэртэ мурьиемнай
Хүндөөр дарадаг болохо юм.
Гүйгөөшэ мориной

нюрганда
Гүйдэл дундань мордонхой
Хурдан һалхинтай урилдажа
Урдынхидаал барихагүйш
һаа,
Барилдааша мэтэ газарта
Бараниие далаарнь няхаб
гээд

өөрөө өөртөөшье найдаха
мүнөө дээрэе аргагүйш һаа,
саарһан дээрэ бэшээтэй
сагаан шүлэгэйм мурнүүд
этигэл, дуранай сэсэгхэнээр
эльгэ зүрхэндэ һалбарһай
гээд
тэрэ таряашан шэнгээр,
юундэшьеб, найдаһаарби...

ЗҮРХЭДНАЙ СЭЛЭЭТЭЙ

Буудалганай газарай
түхэрээн сагаалса мэтээр,
Залуудаа зүрхэднай
зоной урдаһаа сэлээтэйл,
Бага, ехэшье шарханууд
Баһа тэндэмнай олохон –
Ойлгомторгүйгөөр
зариманиинь
Олдоһон байжашье
болохол...

Бурханай зарлигаар
ажабайдал-эльбэшэн
Бултанда эди шэдидае
харуулхамни гэхэ:
Сагай ошохо бүри
шархыемнай эмшэлэн,
Сараагүйгөөр эдгээжэрхихэ.
Түдэгэсэжэ байгаад шамда
түрүүшынхэе сэдхэлээ
сэлиһэн

Холшор залуу наһанаймни
Хонгор тэрэ үдэшэ холодоо
һэн.
Мартаа бэлэйб энэ ушар
байтараа бишье,
Мартаа ёһотойш тэрэ дары,
тухайлхадам, шишье...

Удаан боложо үулзахадаа,
Уйдажа байналби одоо:
Урданайхи бэшэш шимни,
Урдахишни баһа об ондооб.
Гоёожо хэлэхэдэ, хаалтада,
Оёоргүй нүхэндэ тородоггүй
Шүрбэгэр хурдан хүлнүүдтэй
Һэрбэгэр буганууд бэшэбди.
Мүнхэ саһан орьёлнуудые
Энхэ гэжэ тоодоггүй,
Сэнхир огторгойн аласта
Сэнгэдэг бүргэдүүд
бэшэбди...

Үнэн дээрэе юрэл
би ехэ бүлын эсэгэби,
Хэн нэгэнэй һамганиинь
хэбэртэйш.

Хүлисэ мүнөө намайе,
аниргүй байжа тэсэхэби.
Хүсэл, бодолоороо хэнтэйшье
Хубаалдахагүй эрхэтэйб.
Гэнтэ шамайе харахадаа,
зүрхэмни шангаар сохилоо.
Мэнэ болотор сээжэдэм
дууража хэбтэһэн мэдэрэлэй
Даруухан согхонууд,
найдал, харюулалай
дүлөөр

Дахинаа соробхилшобо гээд,
Юундэ хэлэхэ бэлэйб?!

А.Бадаевай фото-зураг дээрэ (зүүн гарһаа): И.Калашников, Ч.Цыдендамбаев, Ц-Ж.Жимбиев, Н.Дамдинов, Ц-Д.Дондокова, Д.Батожабай, Д.Улзтыуев

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.30 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ» (16+)
10.05 Т/С «НЕПРИРУЧЕННЫЕ»
11.05 Т/С «ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ»
12.05 Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05 Х/Ф «АВИАТОР»
16.20 Х/Ф «ПО УЛИЦЕ КОМОД ВОДИЛИ»
17.35 «ВЕСЕЛЫЕ КАРТИНКИ» (16+). ЗУРХАЙ
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «ЕСТЬ РАЗГОВОР» (12+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «ДЕСАНТНЫЙ БАТЯ»

21.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
22.00 Т/С «ДЖЕНТЛЬМЕН»
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ
ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА» (6+)
07.00 М/С «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» (6+)
07.30 М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
08.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
09.00, 13.30, 19.30, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)

09.30, 17.30, 18.30, 19.00, 20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00, 20.30 Т/С «КУХНЯ» (16+)
12.30, 17.00, 23.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
14.00, 22.45 Т/С «6 КАДРОВ»
14.05, 15.35 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
21.00 Х/Ф «КРОВАВЫЙ СПОРТ»
00.30 «СВИДАНИЕ СО ВКУСОМ» (+16)
01.00 Х/Ф «ПОДПОЛЬНАЯ ИМПЕРИЯ»
02.10 Х/Ф «СЕМЕЙКА АДДАМС»
04.05 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»
22.25 Т/С «ИКОРНЫЙ БАРОН»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 «ПРОФЕССИЯ - РЕПОРТЕР» (16+)
01.00 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
03.00 Т/С «РАСПЛАТА»
04.00 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС» (0+)
05.05 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ СИНДБАДА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «ЛЮДИ 90-Х. ПОЛИТТЕХНОЛОГИ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30 Х/Ф «ЗАПАСНОЙ ИГРОК»
13.30 Х/Ф «НАЗНАЧАЕШЬСЯ ВНУЧКОЙ»
17.00 Х/Ф «ЗА ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕРТОЙ»
20.00, 20.35, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30, 22.15, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10 Х/Ф «РАЗНЫЕ СУДЬБЫ»
02.15 Х/Ф «ВАНЕЧКА»
04.10 Х/Ф «ЛЮБОВЬ С ПРИВИЛЕГИЯМИ»

Четверг, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.30 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.30 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.15 Т/С «ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2»
17.10 «ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.20 Т/С «ТРОЕ В КОМИ»
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.40 Т/С «АНГЕЛ В СЕРДЦЕ»
00.45 Х/Ф «ОЛИМПИУС ИНФЕРНО»
02.30 Х/Ф «ЛУНА»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «БАМБАХАХАЙ»
10.10 «БУРЯД ОРОН»
10.35 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
11.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
13.00 ПРАЗДНИК УРАЗА-БАЙРАМ. ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ ИЗ МОСКОВСКОЙ СОБОРНОЙ МЕЧЕТИ

14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ВСЕГДА ГОВОРИ «ВСЕГДА»-3»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.45 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «МАРЬИНА РОЩА»
00.40 Х/Ф «ПЫЛАЮЩИЙ АВГУСТ»
01.35 ВЕСТИ+

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 23.20 Т/С «ДЖИВ И ВУСТЕР»
12.15 Д/С «КУЛЬТУРНЫЙ ОТДЫХ»
12.45, 22.00 Д/С «СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНОМ»
13.30 СПЕКТАКЛЬ «ЕГИПЕТСКИЕ НОЧИ»
15.30 Д/Ф «ВЕРА ХОЛОДНАЯ. МЕНЯ РЕАЛЬНО БОЛЬШЕ НЕТ»
16.10 «НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ»
16.50, 01.00 Х/Ф «ЛИССАБОНСКИЕ ТАЙНЫ»
18.35 ДЖ. ГЕРШВИН. «КУБИНСКАЯ УВЕРТЮРА»; «АМЕРИКАНЕЦ В ПАРИЖЕ»
19.15 Д/Ф «ВОЙНА ЖОЗЕФА КОТИНА»
19.40 «ПОЛИГЛОТ». «ФРАНЦУЗСКИЙ С НУЛЯ ЗА 16 ЧАСОВ!»
20.45 Д/Ф «АВИЛОВ»
21.30 «ПОСЛЕ «МОЕЙ ЖИЗНИ В ИСКУССТВЕ». КОНСТАНТИН СТАНИСЛАВСКИЙ»
22.45 Д/С «ЗАПЕЧАТЛЕННОЕ ВРЕМЯ»
00.10 «ТОЛСТЫЕ»
02.50 Д/Ф «ПОЛЬ СЕЗАНН»
02.55 «АКАДЕМИА»
03.40 М. МУСОРГСКИЙ. ФАНТАЗИЯ «НОЧЬ НА ЛЫСОЙ ГОРЕ»

ТНТ

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 «ФРИКАЗОИД» (6+). ПОГОДА
07.55 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «ТАКСИ-2»
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
14.15 «РОССИИ ВАЖЕН КАЖДЫЙ РЕБЕНОК» (6+)
14.30 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
15.00 Т/С «САШАТАНЯ»
18.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 М/Ф (6+)
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
20.00 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
20.30 Т/С «САШАТАНЯ»
21.00 Х/Ф «ТАКСИ-3»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
01.00 Х/Ф «ЭКСКАЛИБУР»

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «ЕСТЬ РАЗГОВОР» (12+)
10.05 Т/С «НЕПРИРУЧЕННЫЕ»

11.05 Т/С «ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ»
12.05 Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05 Х/Ф «К ЮГУ ОТ РАЯ. К ЗАПАДУ ОТ АДА»
15.35 Х/Ф «ШТЕПЕСЕЛЬ ЖЕНИТ ТАРАПУНЬКУ»
17.05 Д/Ф «ЭПОХА. СОБЫТИЯ. ЛЮДИ»
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «РАДАР-СПОРТ» (6+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «ДЕСАНТНЫЙ БАТЯ»
21.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
22.00 Т/С «ДЖЕНТЛЬМЕН»
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА» (6+)
07.00 М/С «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» (6+)
07.30 М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
08.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
09.00, 13.30, 19.30, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30, 17.30, 18.30, 19.00, 20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00, 20.30 Т/С «КУХНЯ» (16+)
12.30, 16.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
14.00, 23.40 Т/С «6 КАДРОВ»
14.05, 15.30 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
21.00 Х/Ф «ПОЙМАЙ МЕНЯ, ЕСЛИ СМОЖЕШЬ!»
00.30 «СВИДАНИЕ СО ВКУСОМ» (+16)
01.00 Х/Ф «ПОДПОЛЬНАЯ ИМПЕРИЯ»
02.05 Х/Ф «СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ АДДАМСОВ»
03.50 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»
22.25 Т/С «ИКОРНЫЙ БАРОН»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
02.35 Т/С «РАСПЛАТА»
03.35 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)
04.40 Т/С «2, 5 ЧЕЛОВЕКА»
05.05 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ СИНДБАДА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «ЛЮДИ 90-Х. КЛИПМЕЙКЕРЫ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30 Х/Ф «СЛЕДЫ НА СНЕГУ»
13.30, 14.45, 02.00, 03.20 Х/Ф «ОДИНОКИЙ АВТОБУС ПОД ДОЖДЕМ»
17.00 Х/Ф «РАЗНЫЕ СУДЬБЫ»
20.00, 20.35, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30, 22.20, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10 Х/Ф «ТЫ - МНЕ, Я - ТЕБЕ»
04.45 Х/Ф «ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦИИ»

Пятница, 9

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.15 Т/С «ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2»
17.10 «ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.20 Т/С «ТРОЕ В КОМИ»
19.50 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
20.50 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «ОДИН В ОДИН!» НА БИС!
01.35 Д/Ф «VIVA FOREVER - ИСТОРИЯ ГРУППЫ «SPICE GIRLS». «ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ»
02.55 Х/Ф «Я, СНОВА Я И ИРЭН»
05.05 Х/Ф «ДНЕВНИК СЛАБАКА»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)

12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ВСЕГДА ГОВОРИ «ВСЕГДА»-3»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.45 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 «КРИВОЕ ЗЕРКАЛО»
23.55 Х/Ф «ДЕЛА СЕМЕЙНЫЕ»
01.55 Х/Ф «ПОМНИ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.55 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 Т/С «ДЖИВ И ВУСТЕР»
12.15 Д/С «КУЛЬТУРНЫЙ ОТДЫХ»
12.45 Д/С «СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНОМ»
13.30 СПЕКТАКЛЬ «ВОЛКИ И ОВЦЫ»
16.10 «НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ»
16.50 Х/Ф «ЛИССАБОНСКИЕ ТАЙНЫ»
18.35 «ФЕЛЛИНИ, ДЖАЗ И КОМПАНИЯ»
19.35 Д/Ф «СВИДАНИЕ С ОЛЕГОМ ПОПОВЫМ»
20.45 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
21.30 «ПОСЛЕ «МОЕЙ ЖИЗНИ В ИСКУССТВЕ». КОНСТАНТИН СТАНИСЛАВСКИЙ»
22.00 Т/С «РАССКАЗЫ О ПАТЕРЕ БРАУНЕ»
23.50 «ТВОРЧЕСКИЙ ВЕЧЕР ПЕТРА ФОМЕНКО»
01.15 Х/Ф «17 ДЕВУШЕК»
02.45 «ПЬЕСЫ ДЛЯ ДВУХ ФОРТЕПИАНО»

02.55 «АКАДЕМИА»
03.40 М/Ф «КОРОЛЕВСКИЙ БУТЕРБРОД»

ТНТ

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.35 «ФРИКАЗОИД» (6+). ПОГОДА
07.55 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «ТАКСИ-3»
13.05 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ
13.30 Т/С «УНИВЕР»
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРОВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.15 М/Ф (16+)
14.30 Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
15.00 Т/С «САШАТАНЯ»
15.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
18.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 М/Ф (16+)
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
20.00 «СОМЕДИ WOMAN» (16+)
21.00 «КОМЕДИ-КЛАБ» (16+)
22.00 «СОМЕДИ СЛАВ. БЕЗ ГРАНИЦ» (16+)
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
23.30 «СТРАНА В ШОРЕ» (18+)
00.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
01.30 Х/Ф «ПАРАНОРМАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ»

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (16+)
08.00, 00.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «РАДАР-СПОРТ» (6+)
10.05 Т/С «НЕПРИРУЧЕННЫЕ»
11.05 Т/С «ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ»
12.05 Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05 Х/Ф «ВАРВАРИНЫ СВАДЬБЫ»
15.05 Х/Ф «ГОЛУБАЯ СТРЕЛА»
16.50 М/Ф
17.05 Д/Ф «ЭПОХА. СОБЫТИЯ. ЛЮДИ»
18.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «5 ИСТОРИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
20.05 Д/Ф «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ»
21.00 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
22.00 Х/Ф «МЕДОВЫЙ МЕСЯЦ КАМИЛЛЫ»
00.30 «ВЕСЕЛЫЕ КАРТИНКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА» (6+)
07.00 М/С «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» (6+)
07.30 М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
08.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
09.00, 13.30, 18.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30, 17.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 Т/С «КУХНЯ» (16+)
12.30, 16.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»

14.00, 15.00, 19.15, 20.30, 22.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
19.00 Т/С «6 КАДРОВ»
23.00 «НЕРЕАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
00.00 Х/Ф «МОЯ СУПЕРМАМА»
01.55 Х/Ф «ПАРК КУЛЬТУРЫ И ОТДЫХА»
03.55 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»
00.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
02.30 Т/С «РАСПЛАТА»
04.20 Т/С «2, 5 ЧЕЛОВЕКА»
05.05 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ СИНДБАДА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «ЛЮДИ 90-Х. РАДИОДИДЖЕИ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30 Х/Ф «ТЫ - МНЕ, Я - ТЕБЕ!»
13.30, 14.45, 16.00, 17.00, 17.45, 02.55, 04.10, 05.25, 06.40 Х/Ф «КОДЕКС МОЛЧАНИЯ»
20.00, 20.45, 21.35, 22.20, 23.00, 23.50, 00.35, 01.20, 02.05 Т/С «СЛЕД»

Суббота, 10

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ГАРАЖ»
09.20 М/Ф «ДЖЕЙК И ПИРАТЫ НЕТЛАНДИИ»
09.50 М/С «СМЕШАРИКИ. НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ»
10.00 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
10.45 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.15 «СМАК» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.55 Х/Ф «ВЕЧЕРНИЙ ЛАБИРИНТ»
08.30 «СЕЛЬСКОЕ УТРО»
09.00, 12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
09.10, 12.10, 15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»

09.50 «ПЛАНЕТА СОБАК»
10.20 «СУББОТНИК»
11.05 «БИЗНЕС-ВЕКТОР»
11.25 «ЗЕЛЕНАЯ ЧЕРЕПАХА»
11.40 «ЭКОЖИЗНЬ НА БАЙКАЛ»
12.20 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.55 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ» (16+)

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 03.25 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.35 Х/Ф «ИЩУ ЧЕЛОВЕКА»
13.05 «БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ»
14.00 Д/С «ПРЯНИЧНЫЙ ДОМИК»
14.30 М/Ф
15.55 Д/С «ПЕШКОМ...»
16.20 «ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ»
16.50 «БОЛЬШОЙ БАЛЕТ»
18.55 Д/Ф «ИСТОРИИ ЗАМКОВ И КОРОЛЕЙ. ДВОРЕЦ САН-СУСИ. МЕСТО, ГДЕ ФРИДРИХ ВЕЛИКИЙ СКРЫВАЛСЯ ОТ ПЕЧАЛИ»
19.50 Х/Ф «ГОЙЯ, ИЛИ ТЯЖКИЙ ПУТЬ ПОЗНАНИЯ»
22.00 «РОМАНТИКА РОМАНСА»
22.55 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
23.35 СПЕКТАКЛЬ «ТРОИЛ И КРЕССИДА»
02.05 «ДЖЕМ-5» С ДАНИИЛОМ КРАМЕРОМ
02.55 «ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО»
03.50 Д/Ф «ВОЛЬТЕР»

ТНТ

07.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
08.00 Х/Ф «КАК ВЫЙТИ ЗАМУЖ ЗА КОРОЛЯ»

09.20 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
09.50 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
10.00 «ДВА С ПОЛОВИНОЙ ПОВАРА» (16+)
10.30 «ПРО ДЕКОР»
11.00 «ШКОЛА РЕМОНТА» «(6+)»
12.00 «ДУРНУШКИ NET» «(16+)»
12.30 Т/С «САШАТАНЯ»
14.00 «COMEDI WOMAN» (16+)
15.00 «КОМЕДИ-КЛАБ» (16+)
16.00 «COMEDI БАТТЛ». БЕЗ ГРАНИЦ (16+)
17.00 Т/С «САШАТАНЯ»
20.00 Х/Ф «ЦУНАМИ 3Д»
22.15 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ» (16+)
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
00.30 Х/Ф «МЕХАНИК»

ТИВИКОМ

06.30, 09.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (16+)
08.00, 11.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.30, 16.45 М/Ф
10.00 «5 ИСТОРИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
10.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
11.35 «УТУМАТА» (12+)
12.00 Т/С «МЫСЛИТЬ, КАК ПРЕСТУПНИК»
15.10 Д/Ф «ДОКАЗАТЕЛЬСТВО ВИНЫ: РОДИТЕЛЬСКИЙ ДЕНЬ»
16.00 «ЭПОХА. СОБЫТИЯ. ЛЮДИ» (16+). ЗУРХАЙ
17.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
18.00 Т/С «ДЖИВС И ВУСТЕР»
19.00 «ПОПУЛЯРНАЯ ПРАВДА» (16+). ЗУРХАЙ
19.30 Т/С «АНАТОМИЯ СТРАСТИ»

21.05 Х/Ф «ЗАКОНЫ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ»
22.50 Х/Ф «МЕСТЬ»
00.35 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

08.00, 08.30, 11.05, 16.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.20, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «КОТ, КОТОРЫЙ ГУЛЯЛ САМ ПО СЕБЕ» (0+), «ВИНТИК И ШПУНТИК - ВЕСЕЛЫЕ МАСТЕРА» (0+), «КАНИКУЛЫ БОНИФАЦИЯ» (0+), «ВОВКА В ТРИДЕВЯТОМ ЦАРСТВЕ» (0+), «НЕОБЫКНОВЕННЫЙ МАТЧ»
08.00 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ» (6+)
08.20 «ЖИВОТНЫЙ СМЕХ» (0+)
08.30, 16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ» (6+)
09.45 М/С «СКАЗКИ ШРЭКОВА БОЛОТА» (6+)
10.00, 18.35, 22.55 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
11.00 «НЕРЕАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
16.30 Т/С «6 КАДРОВ»
19.35 М/Ф «НЕ БЕЙ КОПЫТОМ!» (6+)
21.00 Х/Ф «ДВОЕ: Я И МОЯ ТЕНЬ»
00.10 Х/Ф «ГОЛЫЙ ПИСТОЛЕТ 33 И 1/3»
01.40 Х/Ф «ИЗО ВСЕХ СИЛ»
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 Т/С «СТРАХОВЩИКИ»
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ» (0+)
09.45 «ИХ НРАВЫ»
10.25 «ГОТОВИМ С АЛЕКСЕЕМ ЗИМИНЫМ» (0+)
11.20 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА» (16+)
11.55 КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК (0+)
13.00 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС» (0+)
14.25 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...» (16+)
15.15 «ОЧНАЯ СТАВКА» (16+)
16.15, 20.20 Т/С «ХМУРОВ»
00.10 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
02.10 Х/Ф «ВОПРОС ЧЕСТИ»
04.00 Т/С «МАСКВИЧИ»
04.55 Т/С «2, 5 ЧЕЛОВЕКА»
06.05 Т/С «ОХОТА НА ГЕНИЯ»

5 КАНАЛ

08.00 М/Ф (0+)
11.00, 19.30 «СЕЙЧАС»
11.10, 11.55, 12.40, 13.20, 14.00, 14.40, 15.25, 16.05, 16.55, 17.50, 18.40 Т/С «СЛЕД»
20.00, 20.45, 21.45, 22.45 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ-3»
23.40 Х/Ф «НЕСЛУЖЕБНОЕ ЗАДАНИЕ»
01.40 Х/Ф «ЗА ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕРТОЙ»
03.40 Х/Ф «НАЗНАЧАЕШЬСЯ ВНУЧКОЙ»
06.25 Х/Ф «ЖЕНЯ, ЖЕНЕЧКА И «КАТЮША»

Хайрата хубүүн

ДАМПИЛОВ Ардан Кузьмичай

сагһаа урид наһа бараһанай ушараар Буряад Уран зоһеолошодой холбоон, «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай коллектив багшын ажалай ветеран, журналист, Россиин Уран зоһеолошодой холбооной гэшүүн Дампилова Хандажап Дармаевнада гүнзэги үйдхар шаналалаа мэдүүлнэ.

Воскресенье, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ЛЮБИТЬ...»
08.40 «АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН» (16+)
09.20 М/Ф «АЛАДДИН»
09.45 М/С «СМЕШАРИКИ. ПИН-КОД»
09.55 «ЗДОРОВЬЕ» (16+)
11.15 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.35 «ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.25 «ФАЗЕНДА»
13.15 Д/Ф «СЕМНАДЦАТЬ МГНОВЕНИЙ ВЕСНЫ». ПОСЛЕДНИЙ ДУБЛЬ»
14.20 Х/Ф «ХРОНИКИ НАРНИИ: ЛЕВ, КОЛДУНЬЯ И ВОЛШЕБНЫЙ ШКАФ»
16.55 ЮБИЛЕЙНЫЙ КОНЦЕРТ ЛЬВА ЛЕЩЕНКО
19.45 «КЛУБ ВЕСЕЛЫХ И НАХОДЧИВЫХ». ВЫСШАЯ ЛИГА (16+)
«ВРЕМЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.15 «УНИВЕРСАЛЬНЫЙ АРТИСТ» (12+)
00.00 Т/С «ПОД КУПОЛОМ». СТИВЕН СПИЛБЕРГ И СТИВЕН КИНГ ПРЕДСТАВЛЯЮТ. «ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ»
00.50 Х/Ф «ЗАПАХ ВЕРЕСКА»
03.50 Х/Ф «ПРИЗРАК В МАШИНЕ»

«РОССИЯ 1»

07.30 Х/Ф «НАЗНАЧЕНИЕ»
09.25 «САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
10.10 «СМЕХОПАНОРАМА»
10.40 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
11.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ». «СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ»
12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
12.10 «ГОРОДОК»
12.45, 15.30 Х/Ф «ПРАВИЛА ЖИЗНИ»
15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
17.00 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
19.00 Х/Ф «ЖЕНА ШТИРЛИЦА»
21.30 Х/Ф «ПЯТЬ ЛЕТ И ОДИН ДЕНЬ»
23.30 Х/Ф «ЛИЧНОЕ ДЕЛО МАЙОРА БАРАНОВА»
01.30 Х/Ф «ПАРА ГНЕДЫХ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ

11.35, 00.15 Х/Ф «ДВА КАПИТАНА»
13.05 «НЕИСТОВЫЙ ЛИЦЕДЕЙ. ЕВГЕНИЙ ЛЕБЕДЕВ»
13.45 Х/Ф «ОГОНЬ, ВОДА И... МЕДНЫЕ ТРУБЫ»
15.05 М/Ф
15.45 Д/Ф «БОГЕМИЯ - КРАЙ ПРУДОВ»
16.40 ГАЛА-КОНЦЕРТ С УЧАСТИЕМ БАРБАРЫ ФРИТТОЛИ
17.50 «ПОСЛУШАЙТЕ!». ВЕЧЕР ЮЛИИ РУТБЕРГ
18.50, 02.55 «ИСКАТЕЛИ»
19.35 Д/Ф «СОРОК МИНУТ С ДУРОВЫМ. ЛЕВ ДУРОВ»
20.15 Х/Ф «СТРАННЫЕ ВЗРОСЛЫЕ»
21.35 «ЗОЛОТАЯ КОЛЛЕКЦИЯ «ЗИМА - ЛЕТО-2013»
01.50 «ДЖЕМ-5» С ДАНИИЛОМ КРАМЕРОМ
03.40 Д/Ф «ЗАНЗИБАР. ЖЕМЧУЖИНА СУЛТАНА»

ТНТ

07.30 М/Ф «САМЫЙ УЧЕНЫЙ ЗАЯЦ». «УТРЕННЯЯ ПЕСЕНКА»
08.15 Х/Ф «ВЫШЕ РАДУГИ» (6+). ПОГОДА
9.45 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ»
10.00 «ДВА С ПОЛОВИНОЙ ПОВАРА» (16+)
10.30 «БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!» (12+)
10.50 М/Ф «ОЛЕШКА БЕЛЫЕ РОЖКИ»
11.00 «ШКОЛА РЕМОНТА» (16+)
12.00 Т/С «САШАТАНЯ»
13.00 «ПЕРЕЗАГРУЗКА» (16+)
14.00 «COMEDI БАТТЛ». НОВЫЙ СЕЗОН (16+)
15.00 Х/Ф «ЦУНАМИ 3Д»
17.00 Х/Ф «ЗАКЛИНАТЕЛЬНИЦА АКУЛ»
19.30 «ТНТ MIX» (6+). ПОГОДА
20.00 «COMEDI БАТТЛ». БЕЗ ГРАНИЦ (16+)
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
00.30 Х/Ф «СЕМЬ»

ТИВИКОМ

07.00 «РАДАР-СПОРТ» (6+). ЗУРХАЙ
07.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)

08.00 М/Ф
09.00 «5 ИСТОРИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
09.30 «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ: ОШИБКИ РОДНОГО АВТОПРОМА» (16+)
10.00 Х/Ф «ВАРВАРИНЫ СВАДЬБЫ»
12.00 Т/С «МЫСЛИТЬ, КАК ПРЕСТУПНИК»
15.10 «РАДАР-СПОРТ» (6+)
15.40 «ВАШЕ ПРАВО» (16+)
16.00 Д/Ф «ЗВЕЗДЫ ЗАЖИГАЮТ»
17.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
18.00 Т/С «ДЖИВС И ВУСТЕР»
19.00 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
19.25 Т/С «АНАТОМИЯ СТРАСТИ»
20.50 «КАРТИНА НЕДЕЛИ» (16+)
21.05 Х/Ф «БАЗА КЛЕЙТОН»
23.00 Х/Ф «ОХРАННИК ДЛЯ ДОЧЕРИ»
01.10 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

08.00, 08.30, 08.50, 11.05 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «РИККИ ТИККИ ТАВИ» (0+), «ФУНТИК И ОГУРЦЫ» (0+), «ЗОЛОТОЕ ПЁРЫШКО» (0+), «В СТРАНЕ НЕВЫУЧЕННЫХ УРОКОВ» (0+), «СТАРЫЕ ЗНАКОМЫЕ»
08.00 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ» (6+)
08.20 «ЖИВОТНЫЙ СМЕХ» (0+)
08.30, 16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.45 М/С «КАК ПРИРУЧИТЬ ДРАКОНА. ЛЕГЕНДЫ» (6+)
10.05 Х/Ф «ДВОЕ: Я И МОЯ ТЕНЬ»
12.00 «СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО»
13.00 Т/С «СУПЕРМАКС»
16.30 Т/С «ДАЁШЬ, МОЛОДЁЖЬ!»
19.30, 23.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
21.00 Х/Ф «СУПЕР 8»
00.00 Х/Ф «ПРОСТЫЕ СЛОЖНОСТИ»
02.10 Х/Ф «КАСПЕР И ВЕНДИ»
04.00 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 Т/С «СТРАХОВЩИКИ»
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 «РУССКОЕ ЛОТО ПЛЮС» (0+)
09.45 «ИХ НРАВЫ»
10.25 «ЕДИМ ДОМА»

5 КАНАЛ

08.00 М/Ф (0+)
11.00, 19.30 «СЕЙЧАС»
11.10, 11.45, 12.20, 12.55, 13.25, 14.00, 14.30, 15.00, 15.35, 16.05, 16.40, 17.15, 17.50, 18.25, 18.55 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
20.00, 20.45, 21.45, 22.40 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ-3»
23.40 Х/Ф «НЕСЛУЖЕБНОЕ ЗАДАНИЕ. ВЗРЫВ НА РАССВЕТЕ»
01.20, 01.45, 02.15, 02.40 Д/С «ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ РАССЛЕДОВАНИЯ»
03.10 Х/Ф «ДЕЛА ДАВНО МИНУВШИХ ДНЕЙ»
05.05 Х/Ф «СЛОМАННАЯ ПОДКОВА»

Advertisement for bedding products: Матрацы от 650р, Подушки от 129р, Одеяло от 390р, Комплекты постельного белья, бязь от 400р, Покрывало гобелен от 330р и другой домашний текстиль. Тел: 55-28-27, 67-12-53.

Продаю кровати двухъярусные новые, недорого. Возможна доставка. Тел.: 89140586254.

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающему в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет

16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

МОНГОЛОЙ ТЕЛЕВИДЕНИ ОРОН ДАЯАР

ДДЭШТВ гэһэн компани Ази даяар Монголой телевизийн 40 гаран сувгууды, тийхэдэ англи, герман, ород, хятад хэлэтэй DW-Asien, Outdoor TV, Bloomberg TV, Үзэр Монгол ТВ, Одон ТВ, SupremeMaster, Australia TV, Дом Кино, Музыка, Телекафе, ССТV-5, Шанхай, Бээжин гэхэ мэтэ каналууды үзүүлжэ байдаг томохон эмхи юм.

Энээхэн компани Буряад Республикада ерэжэ, Монголой телевидениин бүх сувгууды, мүн англи,

герман, ород, хятад хэлэтэй сувгууды харуулха тоног түхээрмжэ Улаан-Үдэдэ, Агада худалдажа, угсаржа эхилээ.

Монголой, Үвэр Монголой, Хятадай, Австралиин телевидени үзэхэ дуратай һаа, иимэ утаһаар холбоо барина: 8-924-396-79-00.

Монголой сансарын телевидениин хүлээн абагшын (приемнигой) үнэ - 5000 түх., танай гэр байшанда угсаржа тохиргоо эхэ ажалтайгаа (с установкой, настройкой) - 8000 түх.

Найхан дурасхаал

Гарма-Доди ДАМБАЕВ

ИНАГ ГАНСАТАЯА УУЛЗАЛГА

(Үргэлжлэл. Эхинийн үрдах дугаарнуудта).

- Ерээдүй сагта заводой бүхү хүдэлмэришэд, колхозой хонишод булта дээд эрдэм хургуултай болохо. Тиэхдэн үйлэдбэрилэн гаргаһан зүйлүүдэй, промышленна продукциян шанар хураггүй дээшлэхэ, түргэн бүтээгдэхэ. Мүнөө үедэ хонишод өөһэдөө үблэ тэжээлээ, обосоо тарина, сабшалангаа үнална, үтэгжүүлнэ, ургуулна, хуряана. Эдэ бүхү ажал найнаар хэтын тула эрдэм наука баримталдаг, агрономой мэргэжэл эндэ хэрэгтэй.

Долгормаа харахан нюдөө анин, толгойгоо гунхуулнаар, хүгшэнэй сээжэ түшөөд, унташаба. Дугар тэрэ хүгшэн хоёрой ехэ тааража хөөрэлдэхэдэн, саг аалихан ошожол байба.

- Ши бидэ хоёр танилсаба гэшэбди. Манайда ябажа байгаа наашни би баярлахаб. Би хүдөөдэ түрэнэн хүм. Хүдөөдэ ямар хубилалтын боложо байһые хараашьегүй наа, хүнэй хөөрэхые дуулаха, шагнаха дуратайгааб, гэжэ хүгшэн Долгормаагай эхые Дугартай танилсуулха ханаатай гэртээ урьад, тэрэндэ үгэ хэлүүлэнгүй, мэхэтэйгээр иигэжэ асууба. - Дугар, городто танилтай юм гүш?

- Сугтаа хураһан нэгэ хүбүүн бии юм.

- Агроном гү?

- Агрофак дүүргээ нэн. Танай городые хилээмээр хангадаг газарта директорээр ажалладаг юм.

- Тээ-э! Орооһо таряа ургуулхын орондо тэрэй эндэ бэлэн талхаар хилээмэ болгуулна ха юм даа.

- Городой, эндэхи хүбүүн нэн. Тиигээд лэ эндээ үлөө бэлэй.

- Шинии бэшэ таниха хүн эндэ үшөө бии гү? - гэжэ хүгшэн тэрэнэй танил басага бэрээдтэй үгыень мэдэхэ хүсэлэнтэйгөөр асууба.

- Нэгэ басаган бии, - гэжэ Дугар харюусаба.

Эшэдэ арайхан гэжэ тоород, һалхинда һалбалзан байһан шарлаһан набшаһан шэнгээр хүгшэнэй дампагар зузаан доодо урал дарьбагнахал гээд, шарайгаа гансата хубилгаадхиба.

Һанаһан хэрэгэйнгээ бүтэхөөр бэшэ шэнги болоходонь, хүгшэн халта муудаад:

- Тээ-э! Эндэ хурадаг гү, али хүдэлдэг гү? - гэжэ дорьбогүйхэнөөр асууба.

- Хаанаб даа ажаллажа байжа, институтта хурадаг. Энэ зун институтдаа дүүргэхэ. Бидэ бэе бээдэ дуратайбди, - гэжэ Дугар һайрхажа, тугарай хөөрэлдөөн соогуураа басагага магтаад, хургаал заабари хэлээд үгэнэн хүгшэнэй сэдхэлыень үйдхараар дүүргэжэрхинэ.

- Тэрэш городой гү, али хүдөөгэй гү? - гэжэ хүгшэн асуугаад, нюдөө аниба.

- Городой басаган. Ажалша гэшэнь тэнсэлгүй юм. Ямар найхан сэдхэлтэйб. Хабарай эртын сэдгэ шэнги шэг шарайтай. Хододоо хүхюун, хододоо энээбхилэн ябадаг, - гэжэ байжа Дугар ямар гоё найхан үгэнүүд бииб, бултыень хэлэжэ, дуратай басагага магташана.

Тээд хүгшэн толгойгоо гунхуулаад, нюдөө аняад, унташанан юмэдэл дуугай хууна.

- Үү! Үүр сайжа байна ха юм. Иигэнээр автобус ерэхэ

дүтэлөө. Байза, город хонходохо юм байна. Та чемодиниёмни хараарайгтыл даа. Хажуудатнай орхибоб, - гээд, Дугар хүгшэнэй толгойгоо дохиходонь, газашаа гараад, нилээд удаан сагай үнгэрһэн хойно ерээб.

- Хонходоо гүш? - гэжэ хүгшэн асуугаад, нюдөө нээбэ.

- Хонходооб. Тэрэ басаганни такси энэ дороо абаад, сэхэ гүйлгэжэ ерэ гэнэ. Хүгшөө, суг таксидахамнай гү? - гэжэ Дугар дурадхаба.

- Минии гэртээ хонходоод ерэтэр, ши энэ басагыемни үбэр дээрээ абаад байгыш даа, - гэжэ хүгшэн гүйба.

- Хонходоогты, хонходоогты, - гээд, Дугар унтажа байһан Долгормааень үбэр дээрээ абаба.

Удаан хууһанһаа хүгшэн хүшэлдэшһэн хүлөө арайхан татаһаар, хонходохоёо газашаа гараба. Дугарай тиимэшье удаан хүлээгээгүй байхадань, хүгшэн бусажа, басагага хэрюулэн бодхобо.

- Хүбүүн, такси бариха байгыш даа. Бидэ хоёр хойноһооши гарахабди, - гэбэ хүгшэн.

Нойрмогложо байһан Долгормаа хүл дээрээ тогтожо ядажа, һандали дээрээ хэбтэхээ дугташан буляалдана. Хүгшэн тэрэниие арайшье гэжэ һэрээбэ. Тиигээд гарһаань хүтэлөөд, нүгөө гартаа баряад, газашаа гарахадань, Дугар такси баряад, хүлээжэ байба.

Такси асфальт харгыгаар зуралзан, город руу гүйлгэнэ. Тэдэнэй урдаһаа нэгэ автобус ерэхэ, һэлгэсэлдэн гараба.

Жолооштонтой зэргэлээд хууһан Дугар бээе халта мушхан, хуури дээрээ эрьелдээд: - Түрүүшын автобус аэропорт энэ һаял ошохо ябана, - гээд, машинын арын сонхор саашалжа ябаһан автобус харана.

- Тээ-э, тиибэ гү даа, - гээд, хүгшэн Долгормаагайнгаа пулаад заһана. - Эжышни гэртээ хүлээжэ байна. Таксигаар ошохо мүнгэгүй аад лэ, гэртээ энээнэй эхын бии үгыень мэдэхээ хонходоо нэм. Байд гээд лэ командировкоор хүдөө гарадаг ажалтай юм даа.

- Хүгшөө, ханаагаа бү зобогты. Би түлэхэб. Минии таксигаар город ороё гэхэдэ, гэртээ түрүүн хонходоһууб гэхэдэтнай гайхаа нэм, - гээд, Дугар урагшаа харашаба.

Удангүй тэдэнэй хуугаад ябаһан «Волго» Сэлэнгэ мүрэнэй түмэр хүүргэ дээгүүр гараад, городой гол гудамжада оробо.

Хүгшэн Дугарай хууһан хууриин түшэлгэ дээрэ тохоноглоод, урагшаа үндын, ехэ анхаралгайтаар харгыгаа харана. Тиихэдэн жолоошон Дугар хоёр хүгшэнэй гэртээ дүтэлһыень мэдээд, машина-яа хэдыдээл байлгэгты гэжэ гуйхыень хүлээнэд.

- Ааляр яба. Аптекин байгша гудамжа руу годиро. Тээ тэрэ, хоёр дабхар гэргэй хашаагай үүдэндэ байлгарай, - гээд, хүгшэн сүүмхээ абажа, үбдэг дээрээ табиба.

Такси хүгшэнэй хэлэгшэ

хашаагай үүдэндэ тогтошобо. Жаахан басаган түрүүн гараха гэжэ хүгшэнэй үбдэг дээгүүр дүүлинэ.

- Жолоошон, халта хүлээ! Дугар, бидэ эндэ байдагбди. Тээ тэрэ ногоон шэрээр шэрдэнэн сонхотой байрада ороорой. Харгымни мүнгэ түлэхээ угтан гараха басаганни алин гэшэб даа. Машинынгаа сигнал дарахыень жолоошондо хэлэлши, - гээд, хүгшэн машинын үүдэ нээжэ, жаахан басагага түрүүн гаргаад, һүүлдэн өөрөө бууба.

- Хүгшөө, би түлэхэб гээ һэмнайб, - гэжэ Дугар тэрэ хүгшэндэ хэлээд, нидхээ үргөөд, нюдээ хурсадхан хаража, үзэгүүдынь балартажа, арайхан онигохоор болоошон бэшэгтэй гудамжын нэрыень уншамсаараа, гараараа урагшань занган, жолоошондо хандаба. - Энэл гудамжаараа саашалая.

- Хүбүүн, манайда орожо, сай уугаад гараха байгааш... Эй, эй, хүлээ! - гэнээр хүгшэн гээгдэшэбэ.

Машинын хууриһаа хүдэлхэдэн, зэргэлээд байһан 15-дахы, 17-дохи номертой гэрнүүд үнгэрбэ.

Дугар Дулын байдаг гэргэй номер харангүй, алад гараһанаа ойлгоод:

- Байлга! Машинаа байлга! - гэжэ хэлээд, хэр холо ошоһоноо мэдэхээ гэдэргээ хараба.

Нэгэ эхэнэр хашаагай үүдээр гүйдэлөөрөө гараад, хүгшэн басаган хоёрто гараа харбайн дүтэлбэ. Тэрэ эхэнэр жаахан басага тэбэрээд, пулсагархан хасарыень таалашана. Хүгшэн Долгормаагай эхэтэй нэгэн-хоёр үгэ андалдаад, хашаагайнгаа үүдэн тэшэ алхалшаба.

- Хайшаа ошохо гэжэ захирхабта? Хэдыдэхи гэртэ ошохооби? - гэжэ жолоошон асууба.

- Гэдэргэнь сухарюула! Хүгшэнэй буугша гэр арбан гурбадахи байгаа байна, шүдхэр абаг ехэ! - гэбэ Дугар.

Таксиин гэдэргээ сухариһаар тэрэ гэртэ дүтэлхэдэн, сүүмхээ баряад, хашаагайнгаа үүдээр орохоёо ябаһан хүгшэн гэдэргээ эрьежэ:

- Харгымнай мүнгэ түлөөрэй. Хэндэ үлүү мүнгэн байхаб даа. Суг ерэнэн хүбүүн бидэнэйхие түлэхэб гээ нэн, - гэжэ Долгормаагай эхэдэ хэлээд, хашаа руу оробо.

- Хүгшөөгэйнгөө хойноһоо гүй. Би мүнгыетнай түлөөд, хойноһоотной ошохооб, - гээд, тэрэ эхэнэр басагага газарта табиба.

Долгормаа хүгшөөгэйнгөө хойноһоо гүйшэбэ. Такси гэдэргээ сухариһаар, тэрэ гэргэй хажууда ерээд тогтошобо.

- Сдачи хэрэггүй, - гэжэ Дугар хэлээд, табанай шарбуунса жолоошоной гар соо хээд, машинаһаа гараба.

Тиихэдэн Долгормаагай эхэ машинын нүгөө талаһаа жолоошондо ерээд:

- Хүгшэн басаган хоёрой түлөө хэдые түлэхэби? - гэжэ асуумсаараа, мүнгэнэйнгөө сүүмхэ нээбэ.

- Нэгэшье мүнгэ түлэхэгүйт. Энэ хүбүүн түлөө! - гээд,

жолоошон машинаа байраһаань бушуу ябуулба.

Жолоошоной хэлэһые ойлгонгүй үлэһэн тэрэ эхэнэр таксинаа бууһан хүниие һаял обёорбо. Тэрэ хүбүүн хүгшэнэй орогшо хашаагай үүдэ руу, удаан ногоон шэрэтэй сонхо руу харасаяа абаашана.

«Юун хүн аад, басаган хүгшэн хоёроймни түлэхэ мүнгэ жолоошондо түлөөб»,

- гэжэ тэрэ эхэнэр гайхан зогсобо. Нюргаараа тэрэ эхэнэр тээшэ хараад зогсоһон Дугар багажниһаа чемодангаа абаагүйгөө гэнэ һанамсаараа, оог хашхараа табин, таксиин хойноһоо даб гэнэн аад, инаг Дулматаяа нюдэ нюдөөрөө харалсан үүлзашаба.

- Дулма!

- Дугар! - гэлдээд, тэдэ хоёр урда урдаһаа гүйлдэн, хам тэбэрилдэшэбэ.

Үнөөхи такси һөөргөө бусаба. Жолоошон машинаһаа гаража, абаагүйгөөр багажнигаа нээгээд, арһан чемодан абаба. Тиигээд тэрэ үлмы дээрэ ябан, сээжэ соогоо соробхилуулан носоһон инаглалай халуун дуранда ногтошоод, гудамжаар ябаһан хүн зонһоошье эшэхэ гайхаха юмэгүй, хам тэбэрилдээд, таалалдажа байһан тэдэ хоёр хажууда чемодан табяад, нэмээхэнээр машинадаа хуугаад, ябашаба.

Дулмые хүлээжэ ядаһан хүгшэн басагахан хоёр ногоон шэрэтэй сонхоороо тэдэниие харана.

- Дугар, би шамда хэлэхэ гээд лэ, зүрхэ алдагшаб, - гэжэ Дулма шэбэнэбэ.

- Бү зүрхэ алда. Би шамда дуратайб.

- Би шамһаа нюудаг байгааб...

- Үбгэтэйб гэжэ.

- Тиимэ...

- Басагатайб гэжэ.

- Тиимэ...

- Хүгшөөтэйб гэжэ.

- Тиимэ. Ши хаанаһаа бултыень мэдэбэш. Би шамда бэшээгүй ха юмбиб.

- Сонхоороо хаража байгша хүгшөөшни намда хэлээ.

- Басагатай гэжэ мэдээ һаа, намда дурегүй болошохо гэжэ ханааб. Ши намда нээрээ дуратай гүш?

- Нээрээ дуратайб! Басагыешни ехэ хөөршөөгөөб. Хүгшөөтэйш түрүүн уулзахагүйб гэжэ ханааб, бага түбэгшөөн айгаа нэм. Тээд уулзашанан байбаб, - гээд, Дугар Дулын хүдэр бэеыень сээжэдээ хашан тэбэрибэ.

ТҮҮХЫН ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

БУРЯАД-МОНГОЛШУУДАЙ БОЛОН ХИТАДАЙ АРАДАЙ РЕСПУБЛИКЫН ҮБЭР-МОНГОЛОЙ ХҮЛЭН-БУЙР АЙМАГАЙ ШЭНЭХЭЭН НЮТАГАЙ ТҮҮХЭ

(Үргэлжлэл. Эхнийн иониин 27-ной, июлийн 11-нэй дугаарнуудта).

Хоридугаар зуун жэлэй гараһанһаа хойшо Ород ороной байдалда маша ехэ хубилалтанууд удаа дараагаар болобо. 1905 оной Ородой хубисхал ба тэрэнэй дарагдал, 1914 оной дэлхэйн нэгэдүгээр дайн сэрэг бүхы Ородой арад түмэндэ ехэ хүндэ байдал ушаржа, хаанта засаг түрын доройтолгыг түргэдхэбэ. Энэнь буряад-монголшуудай дотор ехээн эрэдбэл (хүндэ байдал) үзүүлжэ, ноёд түшмэлнүүд, шажанай түрүү зон түрүүлэн, саг түрын хубисхал, шажан түрын ерээдүй тухай бодомжолхо хэмжээндэ хүрэбэ. 1917 оной Ородой октябриин хубисхалһаа хойшо бүхы Ород орон тогтууриггүй байдалда ерэжэ, до тоодо гадаадын үймөө дэгдээгшэд олон боложо, элдэб дээрмэ, хулгай һамуурал, буряад-монголшуудай орон нютагта, онсолбол, хилэ шадар ажаһуудаг нүүдэлшэн малшадай ажамидалда ехээн хубилалтанууд ушаржа болобо. Иигэжэ 1910-аад оной үүлшээр 1920-ёод оной эхээр нилээд олон эхнэг буряад-монголшууд тайбан сүлөөтэй амидарха нютаг ороние эрин бэдэрэн, өөһэдын нютаг оронһоо нүүдэлэн гаража, һаяхан тусгаар тогтонижоод байһан Монгол улас болон Дундада уласай Хүлэн-Буйрта орожо, түбхинэжэ һуурижаба. Тусхайлбал, Түнхэн, Сэлэнгын буряадай нэгэ бүлэгүүд Монголой Хүбсэгэл, Сэлэнгэ аймаг руу нүүжэ ороһон. Мүн Агын буряадуудһаа баһа нэгэ бүлэгын Дундада уласай Хүлэн-Буйр руу гулидхажэ, олон, үсөөн гэнгүйгөөр нүүдэлэн ороһон байна. Монгол уласай газар ошоһониин 1920 онһоо 1923 он хүрээр Монгол уласай харьяата болон ороод, Сэлэнгын хушуун, Малагар уулын хушуун, Юрөө гол, Онон гол, Улза голы хушуун, Халха голы хушуун (Нэмэргын гол) гэгдэжэ, хамта зургаан буряад хушуун болон байгуулагдажа түбхинөөд, ниитэ 4600 гаран үрхэ, 16000 гаран хүн аман боложо байба. Агын харьяата Онон, Бооржо, Тари, Улирэнгэ нютагуудай нэгэ бүлэг буряадууд 1910-аад оной үүлшээр ба 1920-ёод оной хоорондо хилэ дабажа, Дундада уласай Хүлэн-Буйрта нүүн ерэжэ, урдандаа буряадуудтай удам угасаа нэгтэй, обог халаар адли Хуушан, Шэнэ Барга монголшуудай дэмжэлгэ, харгалзалгада хүртэжэ, 1921 ондо Шэнэхээн гол, Эмийн голдо һуурижан, Дундадын харьяата боложо, Шэнэхээн буряад хушуун гэжэ байгуулагдаад, дагуур, үүлэд, эвэнкын арад түмэнэй дэмжэлгэ, туһаламжаар тэдэнтэй бүлгэмдэнь хамтаран нютагжажа, "Шэнэхээнэй буряад" гэжэ нэрлэгдэхээр, 90 гаран жэл болоһон байна.

ТУХАЙН УЕЫН БАЙДАЛ
1914 оной 1-дугаар дайнай дараа Ородой большевик намай ударидаһан хубисхалта хүдэлөөн маша түргэн хүгжэжэ, 1917 ондо болоһон Октябриин хубисхал Ород улсасай хаанта засаг түрые унагааба. Зүблэлтэ засаг түрын тогтохо үедэ ехэ һамуун байдал бүхы Ород улсасай газар дайдаар тогтоһон юм. Сибириин газар нютагуудаар болон Буряад орондошые Октябриин хубисхалда сохигдоһон хаанта засагай үлэгдэлнүүд нэн түрүүн Колчагай тогтоһон диглэм (режим) болон тэрэнэй хамжаатан атаман Семенов, барон Унгернын бүлэгүүд Япон, Америкэ, Англи зэргын гадаадын гүрэнүүдэй хүсэндэ түшгэлэн, Зүблэлтэ засагай урдаһаа зэбсэгтэ добтолго эмхидхэбэ. Буряад-монголшуудай орон нютаг мүн лэ энэ дайнай хүлдэ дайрагдаба. Тэдэ Нармай монгол уласые байгуулха хүсэлтэй орон нютагай үндэһэ яһатанай үзэл баримталагшадые ашаглажа, тэдээнһэ бүридэһэн сэрэг байгуулба. Тэрэ сэрэгын хилэ шадар оршодог Буряад-Монголой нютаг ба Бооржо, Даури зэргын түмэр замай үртөөгөөр байрлажа, Улаан сэрэгэй от-

рядуудай урдаһаа тэмсэл үүдхэдэг болобо. Мүн Буряад-Монголшуудай эдир залуу хүбүүдые албадан, тэрэ сэрэгтэ татажа эхилбэ. Тэрээнһэ гадуур, сэрэгэй агта морин болон хүнэһэ хоолдо хэрэглэхын тулада мал һүрэг хүсөөр татабарилба. Хилэ шадар амидаржа һууһан малшан арад зоние улаан намһаа зайлажа, урагшаа нүүдэл хэһыень хүсэ хэрэглэн хашажа, баалажа, ехээн даралта, хохидол үзүүлэн байха юм. Энэ хүдэлөөндэ Ага тойрогой Табтаанай нютагһаа уг гарбалтай Табхайн Дугар морин сэрэг байгуулжа, ехэ эршэмтэйгээр хабаадалсаһан түүхэтэй. Иигэжэ буряад-монгол малшад сагаантанай тала бариһан дээрэмшэдэй хюдалга, тонолгодо орожо, үншэн үрөөһөн, үгытэй ядуу зон олон болохо үйлэтэй байба. Энэ мэтэһэ хүн зоной сэдхэл һанаан тогтууриггүй боложо, хүндэ байдалда тулгардан хүрэжэ ерэнэн юм. Уеын үедэ нүүдэл хэжэ, мал ажалаа эрхилжэ, үл хоолоо залгажа ябаһан малша зон яхашье мүрөө оложо ядан, энэ бэрхэшэлтэй байдалтай ушарһан байна. Арад зонойнгоо иимэ хүндэ байдалда ороод байхадань, буряад нютагай түрүүшүүл болон Ага, Сүүгэл дасанай ехэ ламанар энэ байдалһаа яажа мултархые бодомжолжо, тон түргэн шидхэбэри абажа, таараха тээшэн асуудалнуудаа элирхэйлээд, арга хэмжээнүүдые абажа эхилэн байха юм. Дэлхэйн 1-дугаар дайнда Ага нютагһаа татагдажа, арын ажал хэжэ ябаһан Минжын Санжаа болон Донойн Сэрэнжаб гэгшэд Ага нютагтаа бусажа ерээд, Ага, Ононой хоер үрхэ айлые дахуулжа, урагшаа Монгол улсасай газарта нүүжэ ошоһон байна. Тэрээнһэ хойшонхи жэлнүүдтэ Буряад-Монголой нютаг бүхэнһөө Монгол орон тээшэ нүүһэн зоной тоо улам олон болоһон байха юм.

БУРЯАД-МОНГОЛШУУДАЙ ШЭНЭХЭЭН НЮТАГ НҮҮЖЭ ЕРЭНЭН УШАР БОЛОН ТЭРЭНЭЙ ШАЛТАГААН

Буряад-монголшууд али дээдэ үе саһаа Байгал далай болон Хинган дабаан хоерой хоорондо оршоһон үргэн уудам дайдада нютаглажа байһан түүхэтэй юм. Бүри эртэ үедэ урагшаа Хатан гол Хүхэ нуур хүрэтэр нүүдэлэн амидаржа байһан юм. 1727 ондо Манжа чин улсасай Ородой сагаан хаантай хэһэн Нэршүүгэй гэрээгээр (договор) буряад-монголшууд нютаг уһа голтоое, хүн арадтаяа Ородой гүрэнэй мэдэлдэ ороһон тухай дээрэ хэлэгдэһэн бэлэй. Буряад-монголшууд Сагаан хаанай мэдэлдэ ороһоншые һаа, хилэ шадарай Улирэнгэ, Бооржо, Тари нютагай буряад-монголшууд урагшаа хилэ гаталжа, Үргэнын үбэр, Далай нуур, Мэнэнгэй талаар нүүдэл хэжэ, урагша хойшоо дураараа ябажа байдаг гуримтай байһан юм. 1918 оной үе болоходо, Агын Дүүмын захиргаанай бүридэлдэ ородог аад, хилдэ ойро дүтэ байһан Онон, Ага, Бооржо, Түүргэ, Тари, Улирэнгэ зэргын нютагай буряад-монголшууд ба тэдэнтэй хамта амидаржа байһан хамнигад

Хүлэн-Буйрай Хэрлэн гол, Мэнэнгэй тала, Далай нуур, Хайлар гол хүрэтэр нүүдэл хэжэ, хэдэн жэлээр нютаглаад, Ородой харьяата газар дээрэ байһан Агынгаа Дүүмэдэ бусажа ерээгүй юм. Мүн лэ энэ үедэ, 1918 ондо тогтор хуасай обогой Агын тайшаа ноен байһан Тобын Түгэлдэрэй аша хүбүүн Базарай Намдаг Ванданов гэжэ хүнтэй хамта хэдэн хүн Хүлэн-Буйрай нютаг хүрэжэ ерээд, Хүлэн-Буйрай мээрэн зангийн яаманай (Амбан яаман) эрхэ баригшадтай ушарба. Энэ уулзалгын ушарынь хадаа "Нэгэ бүлэг буряад-монголшууд Хүлэн-Буйрта нүүжэ ерээд, нютагжан һууха тухай газар нютаг гуйһан" удха шанартай юм. Шэнэхээн гол, Эмийн гол шадар газарнуудые ехэбшэлэн шэнжэлжэ үзөөд, мээрэн зангийн яаманай эрхэ баригшадтай зүбшөөрэл оложо, энэ газар дээрэ амидарха тухай хэлсээ баталһан юм. Тиэхэдэ Намдаг ноен Шэнэхээн голы Эмийн голдо шудхадаг үүлзуурай хойто талада Эмийн голы зүүн дэнжэдэ оршодог нэгэ доболиг толгой дээрэ моринһоо буужа, эмээл тохомыень абажа, газарта дэбдээд, өөрынгөө үмдэжэ ябаһан ородой сэмбээр оегдоһон бороогой суба дэлгэбэ. Энэ суба дээрэ эдеэнэй зүйл, шэхэр, боорсог зэргые табаг болгожо бэлдээд, хоер гарайнгаа нэрэгүй хурганда зүүжэ ябаһан алтан бэнэлиг болон сагаан мүнгэ табижа: "Энэ нютаг манай буряад-монголшуудай үнэржэн өөдөлжэ, мүнхэжэн һууха нютаг болохонь болтогой!" гэжэ үрээжэ, мүргэн еһолоод, нютагаа мордоһон гэдэг юм. Намдаг ноен 1921 оной хабар хоердохы удаагаа Хүлэн-Буйрта хүрэжэ ерэхэдэ, нүүдэлшэдэй түрүү болохо Бооржо нютагай бодонгууд обогой Раднын Абида, Улирэнгэ нютагай хуасай обогой Жамсаранай Аюша зэргын хүнүүдые дахуулжа ерээд, мээрэн зангийн яаманай эрхэ баригшадые дахин бараалхажэ, Хүлэн-Буйрай харьяата газарта түрүүлэн нүүжэ ерэнэн буряад-монголшуудта түбхинэжэ һууха газар нютаг олгохо тухай хэлсэһэн байна. Тиигээд мээрэн зангийн яаманһаа Шэб - Сэнгэ, Эрхим- Бата зэргын тушаалтадые Хэрлэн гол, Далай нуур шадар нютаглажа байһан буряад-монголшуудта томилон эльгээбэ. Тэндэхи зоной болон малшадтай хүсэл эрмэлзэлые ойлгожо, нүүжэ ерэнэн зоние тодорхойло, саарһан дээрэ дансалһан юм. Тэдэ бусажа ерээд, амбан яаманай үмэнэһөө Хара мүрэнэй Дуджон яаманда энэ хэрэгэй бүтэһэн ушарые элирхэйлжэ мэдүүлбэ. Тиигэжэ буряад-монголшуудай энэ газар дайдада нютагжан һууха боломжые зүбшөөһөн байдаг. Энэ хэрэгэй урагшатай бүтэхын тула бүхы ябасадаһан амбан ноен Гуйху болон тэрэнэй зүүн танхимай дарга Сэндэ гүн хоер ехэ дэмжэлгэ үзүүлэн түүхэтэй юм.

Шэнэхээнэй газар дайдые нүүжэ ерэнэн буряад-монголшуудай нютаг болгожо һуурижуулха шидхэбэри Хүлэн-Буйрай зангийн яаман 1921 оной наймадугаар нарын 28-ай үдер албан бэшэг гаргаба. Мүн засаг захиргаанай шидхэбэрээр Буряад хушуун байгуулагдажа, Хүлэн-Буйрай бүридэлдэ ороһон

намтартай юм. Амбан ноен албан бэшэг буулгажа, нютаг хубаан, Буряад хушуун байгуулхадаа, Раднын Абидые хушуунай даргаар томилбо. Иигэжэ Шэнэхээн гэхэн газарын Эмийн гол болон Хүй гол хоерой үүлзуурһаа урагшаа Эмийн голы хоер тала болоно. Зүүлжэ Шэнэхээн голы хоер талые дахаһан ба урагшаа Үедэхэн болон Оонын голнуудые багтаажа, баруулжаа Хүй гол дахажа, хабтайһан газар нютаг байба. Иигэжэ Шэнэхээн нютагта нүүжэ ерэнэн зон 170-аад үрхэ айл боложо, 700 гаран хүн аман байба. Амбан яаманай нютаг олгохоһоо урид Хүлэн-Буйрта нүүжэ ерээд байһан үсөөн тоото буряад-монголшуудшые энэ хушуунай тоодо оробо. Эдэ зон өөрын гэжэ нэрлэхэ газар нютаггүй байһан дээрэһэ Шэнэ барга болон Хуушан баргын аха дүүнэрэйнгээ нютагаар нютаглажа байһан байдалаа эсэслүүлһэн юм. Намдаг ноен түрүүтэй нүүжэ ерэнэн зонтой хамта Шэнэхээндэ түрүүн нүүжэ ерээд байһан бүхы буряад-монголшууд Хүлэн-Буйрай мээрэн зангийн яаманай захиргаан доро хуушан Дундада улсасай харьяата эрхэтэн боложо, өөрын гэжэ нэрлэхэ орон нютагтай, засаг захиргаантай болоһон байна.

Анха түрүүн Шэнэхээндэ нүүжэ ерэнэн буряад-монголшуудай олонхилин хилдэ дүтэ оршодог Бооржо, Улирэнгэ нютагуудһаа гараһан зон байгаа. Ага, Онон нютагуудһаа гараһан зон үсөөн байба. Иигэжэ анха түрүүн нүүжэ ерэнэн зон хойно хойноһоо һубарин нүүжэ ерэнээр, хэдхэн жэлэй туршада 800 гаран үрхэ айл боложо, хамта дээрэ 3000 хүн ама болоһон байха юм.

Шэнэхээндэ нүүжэ ерэнэн буряад-монголшуудые толгойложо ерэнэн хүнүүдые дурдаха болоо һаа, Базарай Намдаг ноен хоер удаа Хүлэн-Буйрта ерэжэ, буряад-монголшуудые түбхинэжэ газар нютагтай болгохо зорилготой бүхы эмхидхэлэй ажальные бүтээжэ, тааруулжа үгэһэн юм. 1921 ондо Ага нютагтаа бусажа, шэнээр нүүжэ ерэнэн зоной дуулгаһаар, түргэн үбшэндэ нэрбэгдэжэ, наһанһаа нүгшэһэн байна. Хүлэн Намдаг ноной һамган Бабуу хүбүүнтээ, дүүн болохо Базарай Аюша гэгшэд гэр бүлэтээ нүүжэ ерэнэн юм. Тэрэ үедэ нютаг бүхэнһөө зөөжэ ерэнэн айл зон тус бүридөө урдаа хаража, дахажа ябаха удамарша түрүү хүнүүдтэй байгаа. Эдэ түрүү зоние дурдабал, Ага нютагаархинда Базарай Аюша, Бадмын Шэрнин, Бооржо нютагайхинда Раднын Абида, Гармын Уржэн, Улирэнгэ нютагаархинда Зодбын Бадма, Жамсаранай Аюша, Шоймполой Даша, Онон нютагайхинда Сэнгын Дулма, Миндэгэй Мэжэд зэргын түрүүшүүл, томоотон байгаа. Энээнһэ гадна, Табхайн Дугар, Сэрэнжабай Ринчиндоржо, Хурадхын Марга, Намсарайн Сунды, Халса Балхажан, Махар Гомбо, Сэбэгэй Хулхы, Гомбын Мухаан зэргын нилээд нэрэтэй хүнүүд ба баяшуул байба. Тэрэшлэн шажанай талада Сүүгэл болон Агын дасангуудһаа гаража ерэнэн Наянтайн Жалсан, Даарин гэгээн, Халсатууд, Гоншогой Найдан дооромбо, Хэшэгтын Шиираб, Ешэ хаарамба, Раднын Максар, Мүнхын Доржо, Данзанай Гашан, Дондин гэгээн зэргын ехэ ламанар ерээд байба.

Доржо СУЛЬТИМОВ,
Жаргал БАДАГАРОВ
хуушан монголһоо оршуулба.
Оршуулагшад авторай бэшэһэн
һанал бодолнуудые хубилгангүй,
байһан соонь оршуулхаа оролддоо.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ЗУРХАЙ

Августын 4, гарагай 2, монгол литын 28

Маани мэгзэм уншаха, ажалдаа дээшэ болохо, заһабарилгын ажал хэхэ, юумэ заһаха, гэр байра сэбэрлэхэ, хубсаһа сэбэрлэхэдэ, найн. Шэнэ хубсаһа эсэхэ, олзын хэрэг эрхилхэ, ном уншаха, нураха, шэнэ гэртэ орохо, шэнэ хүрээ бариха хэрэгүүдтэ найн.

Газар малтаха, эм ууха, арга хэхэ, модон богоһо алхаха, олзын хэрэгээр холо харгыда гарахада, муу.

Августын 5, гарагай 3, монгол литын 29

Гэр байраа болбосоруулаха, сэбэрлэхэ, талаар ошохо, харгы, хүрээ заһабарилха, амһарта хүнһөө абаха, галда үргэл хэхэдэ, торгон хубсаһа, бүһэ эсэхэдэ, найн хэрэг эрхилхэдэ, найн үдэр. Худуг малтаха, сэсэг, модо тариха, олзын хэрэг эрхилхэдэ, муу.

Августын 6, гарагай 4, монгол литын 30

Энэ үдэр үргэл хэхэ, хадаг табиha, эрдэмдэ нураха, ажал хэрэгээр өөдөө бодохо, ажалда орохо, айлшадые угтаха, олзын хэрэг эрхилхэ, эд зөөри андалдаха, элдэб ажал хэхэдэ, урагшатай.

Зүгөөр энэ үдэр элдэб мэдээсэлнүүдые абаха ба таряа, модо ба таряа орооһо тарихада, муу.

Августын 7, гарагай 5, монгол литын 1

Энэ үдэр ажалай харгыгаар өөдөө дабшахада, ехэ ноёдто хэрэгээр орохо, анда нүхэд болохо, гэр байра сэбэрлэхэ, заһабарилхада, хулгайшание бэдэрхэ хэрэгүүдтэ найн. Шэнэ барилга хэхэдэ, мур үлөөхэ, нан нээхэ, уһа руу онгосо табиhaда, муу.

Августын 8, гарагай 5, монгол литын 2

Эмшэниие уриха, үбшэниие эдэгэхэ, хана ба хүрээ унагааха, хулгайшание хэнээхэдэ, найн.

Эхэнэрнүүдые аргалха, газар малтаха, элдэб хэрэг эрхилхэдэ, холоһоо ерээд, гэртээ сэхэ ороходо, хилээмэ тарихада, малай нуури байра хэлгүүлхэдэ, урьһаар мүнгэ абахада, муу.

Августын 9, гарагай 6, монгол литын 3

Энэ үдэр тусхайта хэрэг эрхилхэдэ, ноёдто хандаха, мал хүрээһэн гаргахада, агнахада, бэриие буулгахада, үхибүүдые нурулсалда үгэхэдэ, найн. Элдэб олзын хэрэг эрхилхэдэ, ажал хэхэдэ, найн.

Хада өөдөө абирха, добо дээгүүр модо сабшахада муу.

Августын 10, гарагай 7, монгол литын 4

Энэ үдэр үргэл бүтээхэдэ, шэнэ хубсаһа үмдэхэдэ, мал газашань табиhaда, хүрдэ наяргахада, ноёдто хандахада, урьһаар абаха ба үгэхэдэ, үмсын хэрэг эрхилхэдэ, ургамал тарихада, шэнэ хэрэг эрхилхэдэ, холын харгыда гарахада, холоһоо гэртээ бусахада, найн. Шэнэ гэртэ зөөжэ ороходо, хуушан гэр заһабарилхада, бэриие буулгахада, баһал найн. Энэ үдэр элдэб мэдээсэл абаха, тоосоо шиидхэхэдэ, муу.

Августын 11, гарагай 1, монгол литын 5

Энэ үдэр эд зөөри хэнһээб даа абаха, олзо оруулха, гэртээ баялиг нэмээхэдэ, найн. Нүгшэһэн хүнэй буян бүтээхэдэ, бэеын хадагалхада, муу. Шэнэ хэрэг эрхилхэдэ, олзын хэрэг, эмнэлгэдэ урагшагүй.

Россиин Уһан сэрэгэй флодой үдэртэ

Хүндэтэ Гомбо Нуржаевич Самбялов!

Россиин Уһан сэрэгэй флодой жабхаланта найндэрөөр Таниие амаршалнабди!

Находко хотын далайн аялалай хургуули дүүргээд, гурбан жэлэй туршада Номгон далайн флодой зэргэдэ асари томо далайн онгосоор түби тойрон тамаржа гараат. Номгон далайн заха хизааргүй уһа гаталжа, Марианска габха хэмжэжэ үзэһэн үсөөн хүнүүдэй нэгэн гээшэт. Хара далайн, Улаан далайн олти-

рогуудта, урда зүгэй шатама наран доро алба гараһан байнат. Түрэл оронойнгоо Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй хүр хүлдэ болон, Энэхдэхэй ехэ далайнуудаар, Вьетнамай, Филиппинын олон хото, порт, олтирогуудта хүрэхэ, совет арад зоноо, буряад угсаатанаа түлөөлжэ, нэрэ солотойгоор албаяа гаража ерээлта.

Аша гушанараа үргэжэ, ута наһа наһалжа, удаан жаргал эдлэхыетнай хүсэнэбди!

Гэр бүлэтнай, аха дүүнэр, аша зээнэр, нүхэд.

БАР ЕХЭ ХҮСЭТЭЙ МАТРОС

1950-яад онуудай эхээр уһан сэрэгэй албанда ябаа хүм. Николаевск-на-Амуре хото шадар оршодог СНИС (служба наблюдения и связи) албанда ойро тойрон уһан дээрэ тамаржа ябаһан бүхы онгосо, корабльнуудые адаглан хинажа байдаг хэмди.

Красноярскын хизаарай заха холын нууринһаа гарбалтай Николай Гончаров хүбүүнтэй суг алба гараабди. Аяар 2 м 3 см үндэр, 107 кг шэгнүүртэй, баатартал томо энэ хүбүүндэ таараха сэрэгэй гутал, хубсаһан даб дээрэ олдоогүй бэлэй. Частьдаа ерэхэдэнь, үсөөхэн хоног соо оёдойой мастерскойдо тусхай захилаар оёжо, хубсалдуулһан юм.

Манай радиоопостнууд граждэн хэлхээ холбоной баханануудта татагдаһан утаһануудаар мүн лэ харилсагша нэн. Жэлдээ нэгэ дахин граждэн хэлхээшэд сэрэгшэдтэй хамтаржа,

хуушарһан баханануудые хэлгэдэг байгаа. Николай Гончаров бэлдэгдэһэн нойтон шэнэһэн ута баханые гансаараа шэрэхэ асарад, малтагдаһан нүхэндэ нуулгаад, хүбүүдэй шоройгоор шэглэтэрнь, баряад байха.

Хоёр нэлюуртэй онгосые гансаараа үргөөд, эрье дээрэ гаргажархиха. Сэрэгшэдтэ үгтэдэг бээлэйнууд гартань багтахгүй.

Хоёрдохи жэлээ алба хэжэ байхадань, гарнизоной боксоор тренер Елькин Николайда хандажа, боксдо нурахиень дурдахаба. Тэрэнь зүбшөөжэ, дүрбэн нарын туршада ото хорилгодо ябаба. Хабаровск хотодо боксоор зонин мурьсөөн болоходо, хүндэ шэгнүүртэн соо Николайтай тэнсэхэ хүн байбагүй.

Гурбадахи жэлдээ мурьсөөндэ ошоходонь, 189 см үндэр, 96 кг шэгнүүртэй нэгэ боксер одоошье тэрэнтэй тулалдаха болобо. Түрүүшын лэ раундда ма-

най Николай илалта туйлаба. Тиигэжэ боксоор 2-дохи разрядтай болоһон Николай Гончаровые бидэ агаарта шэдэжэ, баяраа мэдүүлээ хэмди.

Албанһаа табигдахада, Николайнын нютагай хаяг тэрэ сагта абаагүйдөө мүнөө хүрэтэр гэмшэдэгби. Спортдо бээе зориулбал, "холо ошохо", амжалта туйлаха хүбүүн нэн. Нютагаа бусажа, трактораал жолоодожо ажаллаһан байжа болоо.

Хүндэтэ редакци! Июлиин нүүлшын амаралтын үдэр заншалта ёһоор тэмдэглэгдэдэг Уһан сэрэгэй флодой үдэртэ зориулжа, энэ дурсалгыем хэблүүлэг гэжэ гуйнаб. СССР-эй болон Россиин Федерациин Уһан сэрэгэй флодой зэргэдэ алба гараһан бүхы нютагаархихада энэ найндэрөөр халуунаар амаршалнаб!

**Ким БУДАЕВ,
Эсэгэ ороноо
хамгаалгын Агууехэ
дайнай ветеран.**

АРАДАЙ АЛТАН НУРГААЛҺАА

*Амиды ябаһан наһан соо
Ажалые жаргал гэдэг юм.
Арадай хэлэһэн үгэнүүд соо
Алтанай дунгал байдаг юм.*

Х.Намсараев.

Уһанда сайдам (хүтэй уһан) бү оруула – бузар.

Харгы дээрэ нобшоёо хаяхагүй, харгы сэбэрлэжэ ябаха ёһотой.

Газар хэрэгүүдэ бү малта.

Газарта модо, гасуу зоогоод орхихогүй, хэрэггүй болоходонь, нугалжа абаха хэрэгтэй.

Айлда ороходоо, малгайгаа абажа, захаяа буулга.

Эхэ эсэгээ хүндэлэ, эдээнэй дээжэ эсэгэдээ хэ.

Гэр бараан соогоо бү эшхэрэ.

Үглөөгүүр нэрээд, унтаридаа бу хэбтэ, нэрибэл – бодо. Унтарияа гансата заһа. Ньюр гараа угаа.

Галдаа муухай юумэ бү оруула. Гал гуламтгая бузарлаһан хүн өөдөлхөгүй.

Шадаал наа, хүндэ туһалжа яба, тиихэдээ өөртөө туһалхаш.

Үгытэй баян, хүгшэн залуу, ноён ноён бэшэ, ород буряад гэжэ хүниие бү илга. Ямаршые хүндэ адли тэгшээр ханда.

Буряад үнэн

Учредители:
Глава Республики Бурятия,
Народный Хурал Республики Бурятия,
Правительство Республики Бурятия

Директор-главный редактор - В.В.ХАРТАЕВ

Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА
Редакционная коллегия:
И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев - зам.директора, Д.Б.Гуродармаева - зам. редактора, С.Б.Байминова - ответственный секретарь, Г.Х.Дашева, Н.Д.Бадмаринчиков, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

ТЕЛЕФОНЫ:

21-54-54 - приемная
21-35-95 - замдиректора - редактор газеты "Бурятия"
21-68-08 - редактор
21-64-36 - замредактора, ответственный секретарь
21-67-81 - выпускающий отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 - отдел социально-политических проблем
21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон"
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-62-62 - реклама
21-50-52 - отдел распространения

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЬСТВА:
670000,
г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришвили, 23.
ГАУ РБ «Издательский дом «Буряад үнэн».

Подписной индекс 50901
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия
Свидетельство ПИ № ТУ03-00304 от 29 июля 2013 г.
www.burjnen.ru
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография».

Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13.
Подписана в печать 31.07.2013 в 17.00 - по графику; 31.07.2013 г. в 17.00 - фактически.
Объем 4 п.л. Заказ №2058. Тираж - 4000 экз. Общий тираж изданий 11420 экз. Цена свободная.

* Материалы на платной основе.
ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж).
Тел.: 21-62-62, 21-60-91 тел./факс: 21-54-54

Алдар суута уран зохёолшо, поэт, оршуулагша Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВАЙ 95 жэлэй ойдо

ТҮРЭЛ ТООНТО ТАРБАГАТАЙНХИДЫНЬ ТАЛАРХАН, ТАЛААНТАЙ ХҮБҮҮГЭЭРЭЭ ОМОГОРХОН НАЙРЛАБА

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫНГАА бага тосхон, хууринууды, зааханууд нютагууды дэмжэхэ, үргэхэ, тухалха гэхэн уряатайгаар бүхы Буряад орон доторнай ехэ ажал ябуулагдажа, мэдээжэ зон орон нютагаа нэргээхэ, бага хургуулинууды зарим газартань үлөөхэ, клуб, соёлой байшан бариха гэхэхэ эхилээд, бусад хүдэлмэри хүдөөгэйнгөө нютаг нугаархидайнгаа хамтын хүсөөр, арадай барилгын ёхоор бүтээхэ гэжэ оролдожо байһыень харахадаа, баярлаха, омогорхохо дуран хүрэдэг байна.

Тээмэндэ нагасанарайнгаа нютаг газар (анхан Загарайн аймагай Нарин - Тарбагатай гэжэ нэрлэдэг бэлэй) уряалаар ошоожо, республикымнай алдар суута уран зохёолшо, мэдээжэ поэт Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаевай түрөөр 95 жэлэй ойн баярай найрта хабаадажа ерэнхэндэ, шүлэгүүд, рэссказууд соогоо магтадаг, найхан байгаалитай, хүндэмүүшэ зонтой Тарбагатай гэжэ мүнөө үедэ үсөөхэн айлуудтай, үргэн талаарнь нэмжйгэн зохидхон, соморхон нютагтань ошоһондоо бидэ булта баясабабди, сэдхэл дүүрэн гэртээ бусабабди. Республикымнай бэрхэ юрист, мэдээжэ ниитын эдэбхитэн, олон аймагуудта хүтэлбэрилэгшэ ябаһан, тоонто нютаг Тарбагатай, уг унги тухайгаа олон номууды гаргаһан Данзан Дагбаевич Дагбаевай (гэрийнь бууса тэрэ хэбээрэе мүй шэнгээр эндэ үлэнхэй) мэдээжэ дуунай үгэнүүд эжэлүүдгүй һанагдаа һан... Тиин Баруун Аса, Зүүн Аса гэхэн газарнууды, Баруун Тоором, Зүүн Тоором гэхэн багахан нуурнууды, баһал Тарбагатайгаа суурхуулан бэрхэ экономист, хүтэлбэрилэгшэ байһан Ким Дамдинович Дагбаевай хүтэлбэри дор бүтээгдэһэн, бэлигтэй, эрдэмтэй номтой лама Дондок Дашицыреновой арамнайлан гоё субарга, хүйтэн уһатай, эмтэй домтой аршаантай булагын хаража, үнэхөөрөөл найхан нютагаа үргэжэ, һайшаажа, зохидхон дуу Владилен Пантаевтай зохёогоо байна гэжэ этигээбди:

**Бадмахан сэсэг ягаараад,
Баруунхан Асам һанагдана.
Байгараа досоом дулаараад,
Балшархан наһам һанагдана...**
Удангүй Тарбагатай хууричдань зунай найр нютагаархидай хүсөөр һэлбэн шэнэлэгдэһэн, шэрдэгдэһэн соёлойнь байшан соо олоной хабаадалгатайгаар эхилжэ, тоонтоёо холуур суурхуулан элитэ уран зохёолшын үндэр юбилейдэ зориулагдаһан шүлэгүүдээр, баян намтарыень гэршэлһэн фотослайднуудаар эхилбэ. Дээдэ-Элхийн поселениин урид һанаатай, ульгам, зохид зантай даргань **Андрей Александрович Спирин** тарбагатайнхиды найраарнь – нютагайн найндэрөөрнь ехэ зохидоор амаршалжа, энэ үдэшдэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан, ойн баярыень, клуба уран гоёор шэмэглэн бэлдэһэн зондо баярай бэшгүүды мүнэн бэлэгтэйгээр барюулжа баярлуулба. Энэ найрта уригдаһан бидэнэртэ – Россиин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ **Г-Н.Ц.Гунзыновта**, анхан Буряад драмын театрай директор байһан, Россиин габьяата артист **Доржо Сультимовта**, ВАРК-ын вице-президент, БГУ-гай профессор **Эрдэм Дагбаевта**, авиазаводой инженер-ветеран, "Буряад үнэнэй" соносхоһон "Буряадай түрүү хүнүүд" гэхэн конкурсын лауреат **Владимир Уржумовта** (миниин очеркын герой), колхозыень анхан бэрхээр ударидаһан түрүүлэгшэ, нютагай ветеран-эдэбхитэн **Б.Г. Андановта**, намда гээд амаршалгын хүхэ номин хадагууды хурагшад бариһан байна.

"Буряад-Монголой үнэндэ" амжалтатай хүдэлһэн габьяатай, 1940

онһоо СССР-эй Уран зохёолшоной холбооной гэшүүн болоһон Ч.Ц. Цыдендамбаевай зохёохы ажалы Буряадай Европын дээдэ хургуулитэй эгээл түрүүшын эрдэмтэ байһан Доржо Банзаров тухай "Банзарай хүбүүн Доржо", "Түрэл нютагһаа холо" гэхэн суута романууд, "Буряад басаган" гэхэн туужа, хүдөө ажал, нютагуудай, хүн зоной бодото ажабайдал, зан абари харуулан олон тоото рэссказууд, гүн удхатай шүлэгүүд шэмэглэхэл ёхоороо шэмэглэнэ гэжэ тэмдэглэхээр. Ташеланай хургуулин багша Н.А. Семенюк, басаганинь, хургуулин хурагша Владилена Семенюк, хурагша Цырен Цыремпилов гэгшэд бэлигтэй уран зохёолшо тухай дэлгэрэнгэйгээр хөөрбэ. Харин шэнжэлэлгын-литературна картатай танилсуулан Владилена басаган Загарайн аймаг суурхуулжа байһан суута уран бэлигтэнэй, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэдэй, нэрлэбэл, цанид-хамба Агван Доржиевай (Хара-Шэбэр), поэдүүд - анхан республикын соёлой министр байһан, Буряадайнгаа гимн бэшэһэн Дамба Жалсаревай (Додо-Гол), Цыден Галсановай (Элхи), уран зохёолшо - Чимит Цыдендамбаевай (Тарбагатай), Владимир Митыповай (Онохой), драматург Цырен Шагжинай (Хара-Шэбэр), 28 жэлдэ республикын финансын министр ябаһан, Финансын министрствэдэ хүдэлхөөр манай эжы Гыма Бадмаевнае уриһан, тэрэ тоодо манайшье хуби заяанда һайн үр нүлөө үзүүлһэн Чимит Ендоновой (Тарбагатай), мэдээжэ юрист Данзан Дагбаевай (Тарбагатай), бэлигтэй экономист Ким Дагбаевай (Тарбагатай) баян намтарнууд тухай тобиохоноор хөөрбэ, республикынгаа литературна конференциүүдтэ илаһан олон багшын, хурагшын хүдэлмэринүүдээр омогорхожо байһанаа мэдүүлжэ. Соёлойнь байшангай залы суута уран зохёолшын дүү хүбүүн Доржо Цыдендамбаевай тоһон шэрээр зураһан найхан зурагууд, модон скульптурууд, бусад зүйлнүүд шэмэглэжэ, уран гартай, бэлигтэй мастер байһыень гэршэлээ бшуу.

Буряад хэлэнэй багша **С.Б. Дамбаева** "Ургыхан" гэхэн, харин англи, буряад хэлэнүүдэй багша, концерты хүтэлэлсэһэн соёлой эдэбхитэн **Н.Н. Аюшеева** "Бэлэг" гэхэн шүлэгүүдын уран гоёор унша. ВАРК-ын зүгһөө амаршалһан Э.Д. Дагбаев тарбагатайнхидай уг тухай видеофильм харуулан байна. Нагасанарайдаа айлшалан ерэнэн Д.Н. Сультимов өөрынгөө бэшэһэн номуудаа бэлэглээд, театрайнгаа тайзан дээрэ табигдаһан "Холо, ойрын түрэлнүүд" гэхэн Ч.Ц. Цыдендамбаевай зохёолоор найруулагдаһан зүжэг (режиссерынь Ч.Ц. Цыренжапов), радиогоор агаарай долгиндо гараһан "Шара солхооб" гэхэн рэссказынь найруулан тухайгаа дурдаба. Тарбагатайда ерэнэн хабар тухай шүлэгын ехэ зохидоор уншаһан республикын арадай артист Гунзэн-Норбо Гунзынов урданай "Урдахи агуулын оройд..." гэхэн арадай дуу гоёор таталуулан дуулаба, хүхюүтэй Тарбагатайн ёхоор классическа гуриаар харуулжа, хүн зоние энээлгэбэ. Виктор Лубсанов гоёор дуулаа.

В.Р.Уржумов, Б.Д.Орбодоева, Д.Н.Сультимов, Г-Н.Ц.Гунзынов

Авиазаводой ветеран, олон оронудта, жэшээлбэл, Энэхэгтэ, Чилидэ вертоледууды хэлсэһэн, заһалсаһан бэрхэ инженер-конструктор Владимир Уржумов авиазаводто хэгдэдэг вертоледуудай багахан дүрсэнүүды харуулан гарай бэлэг, альбомууды Ташаланай хургуулинхидта бэлэг болгон барюулан байна.

Найрайнгаа түгэхэлдэ ёхоор, мүнөө үеын, элдэб арадуудай хатарнууды хатараабди, сагаан эдээнэй дээжээр, халуун эдээн табагаар хүндэлүүлэбди. Тарбагатай нютагайнгаа суута хүбүүнэй нэрэ дээрэ үргэһэн түрэлхидынь, нютагаархидынь иимэ найхан найндэр-нютагайнгаа найр дээдэ хэмжээндэ үнгэргөө. Багахан Тарбагатай нютагайнгаа литературна үдэшы, найрые үнгэргэхэ хэргые бэе дээрэ даажа абаһан абьяас бэлигтэй ударидагша, староста ябаһан, анхан складые даагша байһан урагшаа һанаатай, урма зоригтой **Цыпилма Дашинамжиловна Бадмаева** оруулан хубита тон ехэ гэжэ тэмдэглэхээр байна. "Тихэдэ манай спонсорнууд болоһон олзын хэрэг эрхилэгшэд - Булад Сампилов мүнгэ, хабтагай, хони үгөө, үшөө модо, хабтагай Владимир Аюров, Солбон Содномов, Бато Бадмаев үшөө хонитойгоор дамжуулаа. Поселениимнай дарга А.А. Спирин найрамнай 10 мянган түхэриг үгэжэ, ехэ дэмжэжэ баясуулаа. Уран зохёолшымнай зээ болодог Баир Доржиевич Цыдендамбаев мүнгөөр тухалба, нютагаархиднай мянга мянгаар суглуулжа, клуба заһаба. Эдэбхитэд Баир Жамбаев, Тарбагатайн староста Владимир Халудоров, бусад ехэ оролдог гаргаа, залуушуул шэрдэлсээ, сагаадалсаа. Булганда үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэбди." гэжэ Цыпилма Дашинамжиловна омогорхон хэлээ һэн. "Нютагаархидайнгаа тухаламжаар нютагаа үргэжэ, суута зоноо дурдажа байһаннай ехэ һайн," гэжэ колхозой бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ байһан Б.Г. Анданов хэлэнэ, Тарбагатайнгаа энэ найндэр, бэрхэ фермернүүд тухай буулган хөөрхөень БГТРК-гай телевидениин ажалшадые асаруулаа һэн. Иигэжэ хүн бүхэнэй түрэл нютагаа дэмжэжэ, үргэжэ, саг үргэлжэ тухалжа, арадай барилгын аргаар соёлойнгоо гуламтанууды, хургуулинуудаа нэргээжэ, үргэлтэй, мүргэлтэй, аршаантай адистай газарнуудаа сахижа, хоройлжо, аршалжа, аркууджажа байгаа сагта хүдөө нютагууднай хээээдшы хосорхогүй гэжэ этигэн, түрэл тоонто болодог хүдөө нютагуудаа хамтын хүсөөр дэмжэл, үргэл, тухалай гэжэ бултание уряалнабди! Нагасанарайнгаа нютаг ошоһондоо сэдхэл дүүрэн, сээжэ дүүрэн баяртай, зол жаргалтай бусабабди. Суг "Буряад үнэн" Хэблэлэйнгээ байшанда

А.А.Спирин Баир Жамбаевы амаршална

Э.Д.Дагбаев Ташеланай хурагшадтай

Н.Н.Аюшеева шүлэгөө уншана

Ж.И.Рыгзенова Дарима басагантаяа

Һайн хүдэлдэг Жаргалма Интуповна Рыгзеновагай хөөрхэн Дарима басагантай танилсажа, олон хүүгэдэй гүйдэжэ, шуулдажа байһы харан баясажа, Загарайгаа, Тарбагатайгаа суурхуулан уран зохёолшод, поэдүүд, соёлошод, уран бэлигтэн, министрүүд, юристүүд, экономистнүүд шэнги бэрхэ зон урган гараһай гэжэ сэдхэхээр, үрээлэй дээжэ

тарбагатайнхидта, наринайхидта (баһаһаа нилээд оло дахин Нарин айлшалһамби) хүргэхөөр лэ, аян замдаа гараабди.

...Эрдэни шулуун ялараад, Элхихэн голни һанагдана...

Бэлигма ОРБОДОЕВА.
Гунзэн-Норбо
ГУНЗЫНОВАЙ фото.